

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Виконала: студентка 2 курсу,

групи ОО-М2

спеціальності 071 “Облік і

оподаткування”

Перегінець Сніжана Ігорівна

Керівник: к.е.н., доц.

Шкроміда Н.Я.

Рецензент: д.е.н., проф.

Щур Р.І.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1.	Економічний зміст та значення необоротних активів в діяльності підприємства	7
1.2.	Класифікація, оцінка та визнання необоротних активів відповідно до національних стандартів обліку	16
1.3.	Нормативно – правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів	26
Висновки до розділу 1		36
РОЗДІЛ 2	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРАТ “БІЛЬШІВЦІ-РИБА”	38
2.1.	Особливості організації обліку необоротних активів на підприємстві	38
2.2.	Синтетичний і аналітичний облік необоротних активів	46
2.3.	Особливості нарахування амортизації необоротних активів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням	55
Висновки до розділу 2		64
РОЗДІЛ 3	АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ “БІЛЬШІВЦІ-РИБА”	66
3.1.	Аналіз наявності, складу та руху необоротних активів підприємства	66
3.2.	Оцінка ефективності використання необоротних активів підприємства	76
3.3.	Шляхи модернізації (оновлення) необоротних активів відповідно до потреб ринку	84
Висновки до розділу 3		92
ВИСНОВКИ		94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ		104
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність функціонування підприємства значною мірою визначається його здатністю управляти активами, які формують основу його фінансового стану. Необоротні активи, такі як обладнання, будівлі та технології, відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та продуктивності підприємницької діяльності. Їх наявність та стан безпосередньо впливають на можливості виробництва, що робить їх предметом ретельного обліку і контролю. В умовах стрімких змін у ринковому середовищі модернізація і оптимізація використання необоротних активів стають необхідними для підтримання конкурентоспроможності підприємства. Тому дослідження шляхів оновлення цих активів є важливим аспектом для досягнення фінансової стабільності та росту підприємства.

Сьогодні облік і аналіз необоротних активів підприємств потребують удосконалення та нових підходів для ефективного вирішення існуючих проблем у їх відображенні в обліку та звітності. В умовах динамічного розвитку ринку і зростаючих вимог до управління активами, які мають суттєвий вплив на фінансові результати підприємства, стає критично важливим забезпечити точність і прозорість інформації про необоротні активи. Для цього необхідна система обліку, яка дозволяє не лише здійснювати контроль за станом і рухом цих активів, але й проводити їх аналіз з метою оптимізації використання. Таким чином, дослідження питань обліку і аналізу необоротних активів є надзвичайно актуальним у сучасних умовах господарювання.

Проблеми обліку і аналізу необоротних активів із застосуванням комп'ютерних технологій досліджувало багато науковців, а саме: Вознюк Г.Л., Гудзь Н.В., Дибя В.М., Загородній А.Г., Мочерний С.В., Сеймон В.С., Шелудько В.М. та ін. Проте значні досягнення науковців у галузі обліку і аналізу необоротних активів, певні аспекти організації та методики їх обліку, аналізу і контролю, з урахуванням як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду,

залишаються предметом подальших досліджень. Це стосується, зокрема, вдосконалення методів оцінки, обліку руху та амортизації необоротних активів, що є важливими для формування точної фінансової звітності та ефективного управління. З огляду на стрімкий розвиток технологій і зміну ринкових умов, актуальним є також аналіз інноваційних підходів до обліку і контролю необоротних активів, що потребує поглибленого дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у вивченні теоретичних та організаційно-методичних основ обліку та аналізу необоротних активів підприємств в умовах застосування комп'ютерних технологій, а також у формулюванні рекомендацій для їх подальшого вдосконалення. Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі сформульовано наступні завдання:

- дослідити економічний зміст та значення необоротних активів в діяльності підприємства;
- визначити класифікацію, оцінку та визнання необоротних активів відповідно до національних стандартів обліку;
- сформулювати нормативно – правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів;
- виокремити особливості організації обліку необоротних активів на підприємстві;
- дослідити синтетичний і аналітичний облік необоротних активів;
- визначити особливості нарахування амортизації необоротних активів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням;
- проаналізувати наявність, склад та рух необоротних активів підприємства;
- провести оцінку ефективності використання необоротних активів підприємства;
- розробити шляхи модернізації (оновлення) необоротних активів відповідно до потреб ринку.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процеси, що стосуються

організації та методики обліку та аналізу необоротних активів в умовах застосування комп'ютерних технологій у ПрАТ “Більшівці-Риба”.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є організаційні та методичні принципи обліку та аналізу необоротних активів в умовах застосування комп'ютерних технологій у вивченому підприємстві.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали методи причинно-наслідкового аналізу та абстрактно-логічного мислення, а також підходи аналізу і синтезу. Для оцінки фінансового стану підприємства використовувалися статистичні та аналітичні методи, такі як порівняльний аналіз, групування, розрахунок середніх і відносних величин, а також систематизація і узагальнення. Серед загальних методів дослідження були застосовані факторний аналіз для комплексної оцінки діяльності підприємства, діалектичний підхід, що дозволяє глибше осмислити економічні поняття, індукція як специфічний економічний доказ і дедукція для формування логічних висновків.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні організації та методики обліку та аналізу необоротних активів в умовах застосування комп'ютерних технологій, а також запропоновано шляхи модернізації (оновлення) необоротних активів відповідно до потреб ринку. Вивчено застосування економічного аналізу для поліпшення управління необоротними активами на прикладі фінансово-господарської діяльності ПрАТ “Більшівці-Риба”.

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність результатів, отриманих у кваліфікаційній роботі, полягає в тому, що рекомендації та висновки щодо організації та методики обліку та аналізу необоротних активів з використанням комп'ютерних технологій сприятимуть підвищенню ефективності управління цими активами на підприємстві.

Апробація результатів роботи. Результати кваліфікаційного дослідження апробовано на II Міжнародній науково-практичній конференції “Братиславські читання. Економіка XXI століття: національний та

глобальний виміри” (м. Одеса, 6 листопада 2024 р.).

Обсяг та структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається з таких структурних елементів: вступ, три основні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Основний текст охоплює 96 сторінки. У роботі представлено 15 рисунків, 22 таблиці та 1 додаток. Список використаних джерел містить 56 найменування і займає 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст та значення необоротних активів в діяльності підприємства

Необоротні активи в сучасному економічному середовищі є ключовим елементом фінансової структури підприємства, визначаючи його стабільність та потенціал для розвитку. Зростаюча складність бізнес-процесів, змінюваність умов ринку та технологічний прогрес роблять необоротні активи важливим ресурсом, що впливає на конкурентоспроможність підприємства. Тому необхідно розглянути економічний зміст та значення необоротних активів, визначаючи їхню роль у діяльності підприємств та їх вплив на фінансове становище та стратегічні перспективи розвитку підприємства.

Необоротні активи, які включають матеріальні та нематеріальні ресурси, є невід'ємною частиною активів підприємства, і їх раціональне використання є ключовим чинником для досягнення ефективності та стійкості в умовах конкурентного середовища. У цьому контексті, аналіз економічного змісту та визначення економічного значення необоротних активів дозволить краще розуміти їх роль у фінансовому управлінні підприємства та розробляти оптимальні стратегії для забезпечення сталого розвитку.

На сучасному етапі розвитку виробничих сил, необоротні активи залишаються одним із найважливіших чинників виробництва. Якість виробленої продукції, ефективність праці та показники рентабельності не просто не залежать від рівня технічної оснащеності. На сьогоднішній день, кожне виробниче підприємство використовує різноманітні види необоротних активів. Розвиток цих активів як інструментів праці та засобів виробництва

призвів до необхідності визначення їх сутності. Необхідність чіткого та точного обліку необоротних активів відображається не тільки у бухгалтерських регістрах, але й у фінансовій звітності.

Поняття “необоротні активи” сформувалося паралельно з розвитком економічної науки та бухгалтерського обліку, і тому в усіх наукових працях і нормативних документах передбачаються як бухгалтерські, так і економічні категорії, що використовуються для опису поняття необоротних активів.

Визначення категоріального апарату є ключовим першочерговим етапом у процесі будь-якого дослідження. Таким чином, необхідно розглянути та визначити поняття “актив” та “необоротний актив”.

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, активи визначаються як ресурси, які перебувають під контролем підприємства внаслідок минулих подій і використання яких, очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому [1].

Дослідженням сутності необоротних активів займалися багато вчених. Так, Гудзь Н.В. надає визначення необоротних активів, описуючи їх як матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, призначені для реалізації чи використання протягом періоду, який перевищує 12 місяців або операційний цикл [2, с. 103].

Дибя В.М. трактує необоротні активи, як загальну сукупність майнових цінностей підприємства, що повторно використовуються у ході господарської діяльності та поетапно передають свою вартість на виготовлену продукцію [3, с. 89].

В той час, Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л.: “необоротні активи – це загальна кількість майнових цінностей підприємства, які регулярно використовуються в рамках його господарської діяльності [4, с. 254].

Мочерний С.В. визначає, що необоротні активи включають в себе матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, термін корисного використання яких перевищує один календарний рік або операційний цикл [5, с. 96].

Шелудько В.М. вказує, що необоротні активи представляють собою майно підприємства, спрямоване на тривале використання у ході фінансово-господарської діяльності [6, с. 142].

Сеймон В.С. дає наступне визначення необоротних активів: “це збірність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які перебувають у власності суб'єкта господарювання, беруть участь у виробничому процесі, поступово передають свою вартість на виготовлену продукцію, та очікується отримання корисного ефекту від їх використання протягом періоду, що перевищує один рік” [7, с. 163].

Розбіжності в визначенні цієї категорії пояснюються зміною поглядів у економічній теорії. Розглянемо різні підходи до розуміння необоротних активів, як це відображено в нормативно-правових документах (табл. 1.1).

Таким чином, бачимо, що погляди науковців щодо сутності необоротних активів можуть розходитися, але загалом їхні погляди можна узагальнити у дві групи. Одна група науковців вважає, що необоротні активи представляють собою майнові цінності підприємства, тоді як інша група переконана, що вони охоплюють матеріальні та нематеріальні ресурси. Проте, при узагальненні думок дослідників можна стверджувати, що необоротні активи – це активи, визнані за їхньою вартістю, що використовуються підприємством тривалий період (більше одного року) і від яких очікується отримання вигоди у майбутньому.

У міжнародній обліковій практиці термін “необоротні активи” може бути представлений різними синонімами, такими як “постійні активи”, “власність”, “споруди й обладнання”, “матеріальні активи” та інші. Так, у Швейцарії поняття необоротних активів включається до однієї категорії, а саме “основні засоби”, яка представлена в активі балансу.

Трактування сутності поняття необоротних активів у нормативно-правових документах узагальнено у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Трактування сутності поняття “необоротні активи” у нормативно-правових документах

Нормативно-правовий акт	Визначення сутності
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [8]	Необоротні активи охоплюють всі активи, які не є оборотними. З іншого боку, оборотні активи включають гроші та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу, не залежно від їхньої призначеності.
Порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства [9]	Необоротні активи представляють собою матеріальні та нематеріальні ресурси, які призначені для використання у господарській діяльності підприємства. Вони закріплюються за підприємством на праві господарського відання або праві оперативного управління і відіграють ключову роль у забезпеченні основної діяльності підприємства. Важливими характеристиками є тривалість їхньої корисної експлуатації, яка становить більше одного року або операційного циклу, якщо він триває довше року.
Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України [10]	Необоротні активи включають в себе основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи
Порядок бухгалтерського обліку, збереження та використання необоротних активів у Федерації профспілок України (ФПУ) [11]	Необоротні активи представляють собою матеріальні та нематеріальні ресурси, які фігурують у балансі ФПУ та передані для експлуатації структурним підрозділам. Тривалість їх корисної експлуатації очікується більше одного року.
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [12]	Необоротні активи використовуються для забезпечення виробничого процесу, виконання робіт чи надання послуг. До необоротних активів відносяться основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції та інші активи, що відповідають цим критеріям.

У Німеччині термін “необоротні активи” включає в себе “основний капітал” та “фінансові активи”. У країнах англо-американської групи цей термін охоплює “довгострокові активи”, які включають основні засоби чи власність. У Естонії концепція “необоротних активів” розділяється на “основний” (основні засоби), “моральний” (нематеріальні активи) та “ресурсний капітал” (природні багатства) [13, с. 556].

Найменш ліквідні активи підприємства вважаються необоротними. Важливо відзначити, що вони залишаються стійкими до зниження вартості, оскільки менше піддані впливу інфляції, можуть бути здані в оренду для додаткового заробітку, підтримувати зовнішній вигляд і піддаватися індексації цін. Необоротні активи стають суттєвою складовою стратегічного потенціалу підприємства.

Основні взаємозв'язки між необоротними активами та джерелами, які їх утворюють наведено на рис. 1.1.

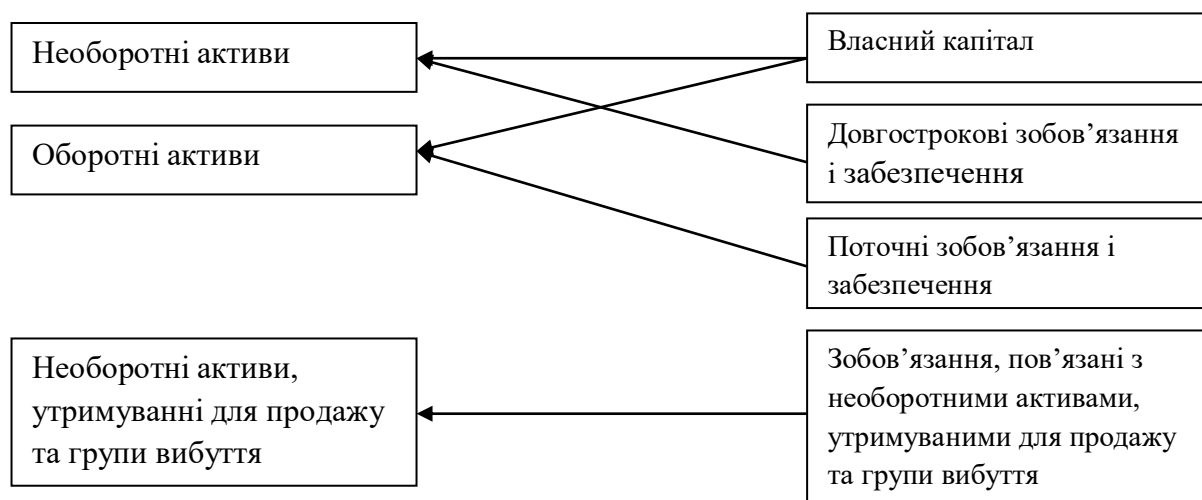

Рис. 1.1. Зв'язки між необоротними активами та джерелами, які їх утворюють відповідно до форми бухгалтерського балансу

На підприємстві облік і аналіз необоротних активів відіграє важливу роль, оскільки дозволяють систематизувати інформацію про матеріальні і нематеріальні активи, здійснити їх оцінку за структурою, визначити основні фактори, які дозволяють підвищити ефективність їх використання. Звідси, головна мета обліку та аналізу необоротних активів полягає у наданні інформації користувачам щодо різних господарських процесів та фактів.

Для цілей обліку та аналізу необоротних активів необхідно визначити основні завдання (рис. 1.2):

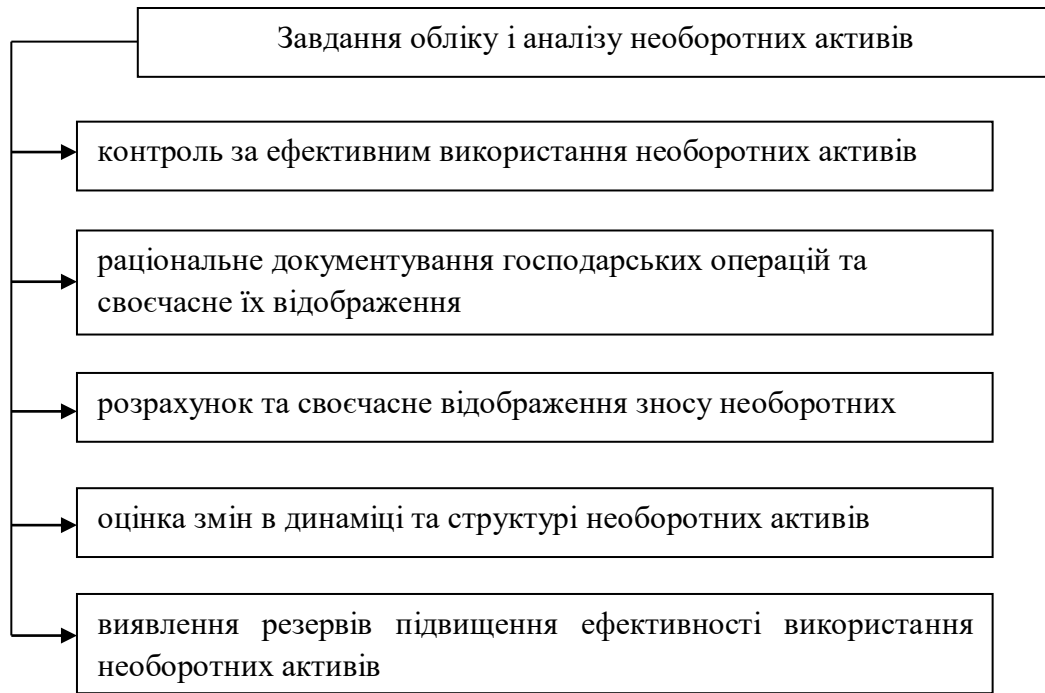

Рис. 1.2. Основні завдання обліку і аналізу необоротних активів підприємства

1. Контроль за ефективним використанням необоротних активів є ключовим завданням в системі обліку підприємства. Підприємство покладає на себе відповідальність за постійний моніторинг та аналіз того, як необоротні активи використовуються в його господарській діяльності. Це включає в себе перевірку ефективності роботи обладнання, визначення ступеня його завантаження, а також забезпечення довгострокової функціональності. Контроль за ефективністю використання необоротних активів допомагає підприємству забезпечити оптимальне використання своїх ресурсів і максимально вигідно орендувати чи експлуатувати необоротні активи.

Повний облік ефективності необоротних активів передбачає використання різних методів та інструментів для визначення ефективності їхнього використання [14, с. 500]. Зокрема, це може включати в себе порівняння планованих показників з фактичними результатами, виявлення відхилень та аналіз причин, що їх викликали. Такий аналіз дозволяє підприємству приймати відповідальні управлінські рішення, спрямовані на

оптимізацію використання необоротних активів, забезпечення їхньої продуктивності та досягнення стратегічних цілей підприємства.

2. Раціональне документування господарських операцій та своєчасне їх відображення в системі обліку є важливим завданням при управлінні необоротними активами підприємства. Документація грає ключову роль у визначенні правильного стану активів, їхніх характеристик та історії експлуатації. Це включає в себе правильне визначення джерела отримання активів, їхню вартість, строк служби, амортизаційні плани та всі інші важливі аспекти. Раціональне документування забезпечує точність та достовірність інформації, що відображається в обліковій системі, і є фундаментальним для забезпечення адекватного контролю за необоротними активами.

Своєчасне відображення господарських операцій також має стратегічне значення. Реєстрація операцій в режимі реального часу дозволяє підприємству оперативно реагувати на зміни та вживати необхідні заходи. Це особливо важливо для ефективного управління ресурсами, планування ремонтів та обслуговування, а також для прийняття швидких управлінських рішень. Вчасне відображення господарських операцій є основою для аналізу фінансової діяльності, узгодження звітності та визначення стратегічних напрямків використання необоротних активів.

3. Розрахунок та своєчасне відображення зносу необоротних активів є важливим етапом в обліку, спрямованим на визначення ступеня фізичного та економічного зносу, якому піддаються активи протягом їхнього використання. Знос є природним процесом, який відображає зменшення вартості активів з часом через фізичне зношування, моральне застаріння та технологічні зміни. Раціональний розрахунок зносу дозволяє підприємству визначати адекватні суми амортизації, які відображають фактичний стан необоротних активів.

Своєчасне відображення зносу також відіграє важливу роль у забезпеченні точності та достовірності фінансової звітності підприємства. Обчислення зносу в режимі реального часу дозволяє підприємству

оперативно реагувати на будь-які зміни у стані активів, правильно коригувати значення амортизації та вчасно враховувати ці фактори у фінансових звітах. Це є важливим для забезпечення точності оцінки майнового стану підприємства та визначення його фінансової стійкості. Такий підхід також сприяє плануванню обслуговування та ремонтів, що може підвищити тривалість та ефективність використання необоротних активів.

4. Оцінка змін в динаміці та структурі необоротних активів є важливим завданням при проведенні аналізу фінансового стану підприємства. Динаміка необоротних активів вказує на їхній розвиток та ефективність управління, оскільки зміни в цьому показнику можуть вказувати на стратегічні рішення, здійснені підприємством. Аналіз динаміки дозволяє виявляти тенденції, такі як зростання чи зменшення кількості та вартості необоротних активів протягом певного періоду. Це може бути важливим показником ефективності управлінських рішень, а також відображенням стратегічних змін у діяльності підприємства.

5. Однією з ключових задач аналізу необоротних активів є виявлення резервів підвищення ефективності їх використання. Це означає визначення можливостей для оптимізації управління та максимізації вигод від необоротних активів підприємства. Підприємство може вивчати різні аспекти, такі як робочий час обладнання, вартість утримання, витрати на обслуговування та можливість вдосконалення технологічних процесів. Аналіз виявлення резервів також передбачає оцінку ефективності інвестицій у необоротні активи та визначення їхнього внеску в генерацію прибутку. Це може включати перегляд стратегій управління портфелем активів, зокрема розгляд реальної потреби в певних видів активів та можливостей заміни або модернізації.

Аналіз резервів підвищення ефективності необоротних активів сприяє створенню стратегій для оптимального використання ресурсів. Виявлення нових технологій чи інноваційних підходів до управління може допомогти

підприємству знизити витрати, підвищити продуктивність та збільшити конкурентоспроможність. Такий аналіз також спрямований на виявлення можливостей для збільшення тривалості служби та продуктивності активів, що призводить до підвищення ефективності фінансового управління підприємством.

Необоротні активи представляють собою складову активів підприємства, яка відзначається найменшою рухливістю. Під час формування та управління необоротними активами важливо враховувати їхні переваги і недоліки порівняно з оборотними активами.

Таким чином, основними перевагами необоротних активів є менший ризик інфляційного зменшення та можливість швидшого збільшення ринкових цін на нерухомість, ніж темпи інфляції. Вони також володіють здатністю забезпечувати стабільний прибуток навіть у несприятливих економічних умовах через орендні та лізингові платежі. Необоротні активи можуть бути ефективно використані в періоди підйому ринкової інфраструктури, що розширює їх потенціал в прибутковому відношенні. До недоліків необоротних активів варто віднести такі аспекти: обмежена маневреність та неможливість швидко змінити структуру вкладених коштів; низький рівень ліквідності і неспроможність забезпечити достатній потік платежів у випадку погіршення фінансового стану підприємства.

Одними з ключових факторів, які сприяють збільшенню обсягів та поліпшенню якості виробленої продукції, є забезпеченість підприємств необоротними активами та ефективність їх використання. Розширення, підтримка в належному стані, оновлення, модернізація та раціональне використання необоротних активів допоможуть забезпечити стабільне функціонування і розвиток вітчизняних підприємств, що, у свою чергу, підвищить їх конкурентоспроможність.

Необоротні активи відіграють ключову роль у діяльності підприємства, забезпечуючи його здатність до довгострокового функціонування та розвитку. Ці активи включають основні засоби, нематеріальні активи та

інвестиції в довгострокові проекти, які служать фундаментом для виробничих процесів. Без належного рівня необоротних активів підприємство не змогло б здійснювати свої основні функції, такі як виробництво продукції чи надання послуг. Вони забезпечують необхідну інфраструктуру та технологічну базу для реалізації бізнес-процесів і часто є основним джерелом конкурентних переваг.

Ефективне використання необоротних активів також впливає на загальну продуктивність та конкурентоспроможність підприємства. Розширення, модернізація та своєчасне оновлення цих активів дозволяють підприємству зберігати або покращувати свою продуктивність і якість виробленої продукції. Неправильне управління чи недостатня увага до стану необоротних активів можуть призвести до зниження ефективності, збільшення витрат і, як наслідок, втрати ринкових позицій. Отже, управління необоротними активами є важливим для підтримки стабільного розвитку підприємства.

1.2. Класифікація, оцінка та визнання необоротних активів відповідно до національних стандартів обліку

Забезпечення успішної фінансово-господарської діяльності підприємства стає досяжним при наявності різноманітних видів активів. У сучасних умовах ефективного управління підприємством висувуються високі вимоги до управління необоротними активами. Це важливо з урахуванням того, що конкурентоспроможність, фінансова стійкість та перспективи розвитку підприємства залежать від раціонального та ефективного використання необоротних активів і, відповідно, можливості досягнення визначеного рівня діяльності та отримання прибутку. Отже, вивчення стану формування та використання необоротних активів підприємства є необхідним.

Основне завдання бухгалтерського обліку і контролю за необоротними активами підприємства полягає у забезпеченні достовірності та повноти відображення всіх господарських фактів, пов'язаних із формуванням, рухом і вибуттям активів. Точність і об'єктивність реєстрації операцій з необоротними активами в обліку і звітності є вирішальними для правильного визначення показників, що відображають результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства.

Дослідження економічної літератури виявило, що визначення категорії “необоротні активи” ґрунтується на ряді ключових ознак. Зокрема, сюди входить:

- термін корисного використання більше одного року;
- поступове зменшення їхньої вартості через фізичний або моральний знос основних засобів та нематеріальних активів;
- відшкодування їхньої вартості шляхом амортизації [15, с. 116].

Необхідність попередньої класифікації необоротних активів визначається різноманіттям видів та елементів, що складають цю категорію. Це є важливою передумовою для ефективного управління цими активами у підприємствах. Так, за формою власності необоротні активи можна поділити на:

- власні (активи підприємства, які призначені для тривалого користування та не передбачають повторюваних операцій купівлі-продажу протягом короткого періоду. Власні необоротні активи відображаються у балансі підприємства та є складовою частиною його капіталу.);
- орендовані (активи, які підприємство користується на умовах оренди чи лізингу).

За функціональним призначенням необоротні активи поділяються:

- основні засоби (довгострокові матеріальні активи, які використовуються підприємством для здійснення його господарської діяльності);

- незавершені капітальні інвестиції (об'єкти або проекти, що перебувають на етапі будівництва, реконструкції або модернізації, і ще не завершені для введення в експлуатацію);

- нематеріальні активи (категорія активів у бухгалтерському обліку, яка охоплює безфізичні активи, які не мають матеріальної форми, але мають вартість та можуть приносити економічні вигоди підприємству протягом тривалого періоду);

- обладнання для монтажу (технічні засоби та інструменти, призначені для встановлення, складання чи монтажу різноманітних об'єктів, конструкцій, систем або деталей);

- довгострокові фінансові інвестиції (вкладення коштів або активів у фінансові інструменти, проекти чи підприємства з метою отримання прибутку або доходу протягом тривалого періоду, який перевищує один рік) [16, с. 25].

Згідно характеру обслуговування видів діяльності необоротні активи можна поділити на:

- активи, що забезпечують операційну діяльність;
- активи, що забезпечують інвестиційну діяльність;
- активи, що забезпечують соціальні потреби.

Залежно від видів заставного забезпечення кредиту та особливостей страхування необоротні активи поділяються:

- рухомі необоротні активи (активи підприємства, які використовуються для виробництва або надання послуг та можуть бути переміщені або використані протягом тривалого періоду, але не призначені для продажу);

- нерухомі необоротні активи (матеріальні активи підприємства, які мають стійке розташування та не підлягають переміщенню).

Необоротні активи за речовою сутністю поділяються на:

- матеріальні (активи представляють собою конкретні фізичні об'єкти, які належать підприємству та призначені для тривалого використання у виробництві, наданні послуг чи адміністративних цілей);

- нематеріальні (активи, які не мають фізичної форми, але представляють собою нематеріальні цінності та ресурси, що можуть призводити до економічних вигід або генерувати майбутні прибутки для підприємства);

- фінансові (вид активів, які підприємство утримує з метою довгострокового використання, а не для продажу) [17, с. 313].

За особливістю відображення амортизації (зносу) необоротні активи поділяються на:

- необоротні активи, що амортизуються (активи, які підприємство утримує для використання в господарській діяльності та які підлягають амортизації);

- необоротні активи, що не амортизуються (активи, для яких не застосовується процес амортизації, наприклад, земельні ділянки).

За характером залучення у господарську діяльність:

- необоротні активи, що беруть участь у господарській діяльності;

- необоротні активи, що не беруть участь у господарській діяльності.

За джерелами формування необоротні активи поділяються на:

- за рахунок власних коштів (підприємство витратило свої власні ресурси або капітал для отримання цих активів);

- за рахунок залучених коштів (підприємство використовує позикові або зовнішні джерела фінансування для отримання цих активів);

- за рахунок змішаного фінансування (підприємство використовує комбінований підхід до залучення коштів для отримання цих активів) [18].

Узагальнені класифікаційні ознаки необоротних активів систематизовано у табл. 1.2.

Згідно Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку до основних засобів відносяться матеріальні активи, які підприємство

утримує для використання їх у виробничих процесах, постачанні товарів і послуг, виконанні робіт, оренді іншим особам, або для забезпечення адміністративних і соціально-культурних функцій, при цьому очікуваний строк їхнього корисного використання (експлуатації) становить більше одного року (або операційного циклу, якщо він триває довше одного року).

Таблиця 1.2

Класифікація необоротних активів підприємства

Класифікаційна ознака	Групування необоротних активів згідно ознаки
За формою власності	- власні - орендовані
За функціональним призначенням	- основні засоби - незавершені капітальні інвестиції - нематеріальні активи - обладнання для монтажу - довгострокові фінансові інвестиції
За характером обслуговування видів діяльності	- що забезпечують операційну діяльність - що забезпечують інвестиційну діяльність - що забезпечують соціальні потреби
Залежно від видів заставного забезпечення кредиту та особливостей страхування	- рухомі - нерухомі
За речовою сутністю	- матеріальні - нематеріальні - фінансові
За особливістю відображення амортизації (зносу)	- необоротні активи, що амортизуються - необоротні активи, що не амортизуються
За характером залучення у господарську діяльність	- необоротні активи, що беруть участь у господарській діяльності - необоротні активи, що не беруть участь у господарській діяльності
За джерелами формування	- за рахунок власних коштів - за рахунок залучених коштів - за рахунок змішаного фінансування

Класифікація необоротних активів згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (рис. 1.3).

Категорія “Інші необоротні матеріальні активи” призначена для систематизації та обліку інформації про наявність та зміни стану інших необоротних матеріальних активів, які не включені до складу основних об'єктів чи інших категорій.

До нематеріальних активів відносяться немонетарні активи, які не мають конкретної матеріальної форми, але можуть бути ідентифіковані та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік). Ці активи призначені для використання в сфері виробництва, торгівлі, адміністративних потреб чи для надання в оренду іншим особам.

Рис. 1.3. Групування необоротних активів згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку підприємств

За категорією “Знос необоротних активів” проводиться узагальнення інформації щодо нарахованої амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, які підлягають процесу амортизації.

За категорією “Довгострокові фінансові інвестиції” проводиться узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном і т.д [12].

Для реєстрації в обліку капітальні інвестиції охоплюють витрати, пов'язані із придбанням або створенням матеріальних і нематеріальних необоротних активів. Капітальні інвестиції спрямовані на збільшення довгострокової вартості підприємства та покращення його фінансового стану.

Довгострокові біологічні активи використовуються для реєстрації та узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди довгострокових біологічних активів, за винятком плодоносних рослин, багаторічних насаджень і тварин, які відображаються в обліку на рахунках основних засобів.

Відстрочені податкові активи – це систематичний облік суми податків на прибуток, яку передбачається відшкодувати протягом наступних звітних періодів унаслідок:

1. тимчасових різниць між балансовою вартістю активів або зобов'язань та їх оцінкою, використовуваною для податкового оподаткування;
2. перенесення податкових збитків, які не використані для зменшення податку на прибуток у звітному періоді.

Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи включає в себе реєстрацію дебіторських зобов'язань фізичних та юридичних осіб, які виникають не в ході звичайного операційного циклу та передбачається їхнє погашення після дванадцяти місяців з дати складання

балансу. Також використовується для фіксації активів, що не планується використовувати протягом дванадцяти місяців після дати балансу, а також для реєстрації інших необоротних активів, які не мають безпосереднього відображення на інших рахунках обліку необоротних активів.

Гудвіл враховує нематеріальну цінність, яку має підприємство завдяки своїй репутації, клієнтській базі, бренду, технологічним особливостям, інноваціям та іншим факторам, які роблять її конкурентоздатною та приносять додатковий прибуток. Гудвіл включає в себе неосяжні та нефізичні активи, і він показує, наскільки компанія перевищує своє матеріальне майно.

Вимірюваність є ключовою умовою для визнання необоротних активів. Під вимірюванням або оцінкою розуміється присвоєння числових значень об'єктам і подіям згідно з визначеними параметрами. Оцінка слугує методом вартісного вимірювання наявних ресурсів і виконуваних господарських процесів [19, с. 48].

В залежності від типу господарських операцій, що виконуються на підприємстві, бухгалтер зустрічається з різними видами вартісних оцінок, поняття яких визначені національними положеннями. До основних видів оцінок необоротних активів слід віднести:

- первісна вартість – історична (фактична) собівартість необоротних активів включає суму грошей або справедливої вартості інших активів, які були витрачені або передані для їх придбання чи створення;
- ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство прогнозує отримати від реалізації чи ліквідації необоротних активів після завершення їх корисного використання, з урахуванням витрат, пов'язаних із продажем або ліквідацією;
- залишкова вартість – відмінність між початковою (або переоціненою) вартістю необоротного активу та сумою його накопиченої амортизації або зносу;

- справедлива вартість – величина, за яку актив можна продати або за яку можливо погасити зобов'язання за звичайних умов на конкретну дату;
- відновлювальна вартість – актуальна собівартість придбання;
- переоцінена вартість – величина необоротних активів після проведення їх переоцінки;
- чиста реалізаційна вартість – справедлива вартість необоротного активу після відрахування передбачуваних витрат на його реалізацію;
- вартість, що амортизується – початкова або переоцінена вартість необоротних активів, зменшена на їх ліквідаційну вартість [20, с. 390].

Для кожної частини необоротних активів в бухгалтерському обліку існує відповідний рахунок у плані рахунків. Це призводить до уникнення використання терміну “необоротний актив” у професійній діяльності бухгалтера. Ця система рахунків дозволяє точно визначати та відслідковувати кожен компонент необоротних активів, сприяючи чіткому обліку та забезпечуючи бухгалтерів зрозумілою структурою для роботи. Використання відповідних рахунків у плані рахунків сприяє ефективному веденню обліку та оптимізації фінансового управління підприємством [21].

Таким чином, до основних критеріїв визнання необоротних активів підприємства слід віднести:

- вартість активу можна достовірно визначити (можливість визначити точну вартість певного активу, яка відображає його реальну фінансову вартість без значних неточностей чи невизначеностей);
- довготривалий термін використання (понад один рік або операційний цикл);
- у майбутньому очікується одержання економічних вигод (передбачається отримання підприємством прибутків, підвищення вартості активів, розширення бізнесу або інші форми підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання);

– не передбачається перепродаж у майбутньому (активи призначені для тривалого використання або виконання конкретних функцій у довгостроковій перспективі, і не передбачається їхня реалізація в майбутньому).

Вище проведений аналіз термінологічного апарату та класифікаційних ознак дозволяє структурувати та виокремити ключові критерії визнання активу, який трактується як “необоротний актив” (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Критерії визнання необоротних активів підприємства

Розглядаючи систему класифікації та структуру необоротних активів, можна виявити кілька аспектів, які викликають певні труднощі. Класифікація в цьому контексті використовується для розділення об’єкту аналізу на категорії за конкретними характеристиками. До сьогодні не існує єдиної визначеної класифікації необоротних активів. Важливою є систематизація та узгодженість критеріїв класифікації, щоб забезпечити стандартність та порівняльність фінансової звітності. При цьому постійна адаптація до змін у бізнес-середовищі та вдосконалення оціночних методів є ключем до точного визначення вартості активів. Забезпечення відповідності національним стандартам допомагає забезпечити надійну фінансову звітність та сприяє довірі учасників ринку до фінансової діяльності підприємства.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів

У сучасних умовах економічного розвитку ключовим фактором успішної діяльності підприємства є наявність необоротних активів, що є матеріальною основою будь-якої підприємницької ініціативи. Ці активи визначають рівень виробничої потужності та сприяють підвищенню технічної оснащеності суб'єкта господарювання. Показники наявності необоротних активів та ефективності їх використання значно впливають на ефективність управління та фінансове положення підприємства. Ці активи складають основу майна підприємства і визначають його подальші перспективи розвитку.

При формуванні інформації про необоротні активи в бухгалтерському обліку та аналізу необхідно опиратися на положення нормативно-правових актів, які слугують основою для проведення будь-яких операцій. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів представлено на двох рівнях: макро- та мікро.

Перший (макро-) рівень представлений низкою нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти здійснення господарських операцій, пов'язаних з необоротними активами підприємства. На цьому рівні встановлюються загальні стандарти та вимоги до обліку та аналізу, збереження та використання необоротних активів, сприяючи створенню стійкої та прозорої економічної основи для діяльності підприємств у сфері обігу цих важливих ресурсів (рис. 1.5).

Так, Конституція України не надає конкретних положень щодо обліку необоротних активів підприємств. Конституція визначає загальні принципи організації економічного життя країни, право на ведення підприємницької діяльності тощо [22].

Рис. 1.5. Рівні нормативно-правового регулювання обліку та аналізу необоротних активів підприємства

Податковий кодекс України належним чином орієнтований на регулювання взаємовідносин, які виникають у сфері сплати податків і зборів [23]. Він докладно визначає повний перелік податків і зборів, що здійснюються в Україні, а також встановлює порядок їхнього збору та адміністрування. Крім того, Кодекс визначає платників податків і зборів, визначає їхні права та обов'язки, а також регламентує компетенцію

контролюючих органів. У документі чітко визначаються повноваження і обов'язки посадових осіб, які займаються адмініструванням податків і зборів, а також передбачена відповідальність за порушення податкового законодавства.

Також даний нормативно-правовий акт встановлює мінімальні строки амортизації основних засобів та нематеріальних активів. Оскільки необоротні активи впливають на формування витрат підприємства, що в подальшому має вплив на розрахунок прибутку та визначення величини податку на прибуток до сплати державі.

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” встановлює правила та норми, які стосуються обліку необоротних активів на підприємстві. Згідно з цим законом, облік необоротних активів повинен вести відповідно до загальновизнаних принципів бухгалтерського обліку, що забезпечує правильність та об'єктивність відображення фінансового стану підприємства [1]. Закон визначає порядок визначення вартості необоротних активів, включаючи їх первісну вартість, амортизацію та можливі зменшення вартості в разі втрати актуальності або зношення. Також встановлюються вимоги до розкриття інформації про необоротні активи в фінансовій звітності, що дозволяє зацікавленим сторонам отримати об'єктивну картину фінансового стану та результативності підприємства. Враховуючи стандарти та положення, закріплені у цьому законі, підприємство здійснює систематичний контроль за своїми необоротними активами, забезпечуючи відповідність обліку та фінансової звітності законодавчим вимогам.

Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” визначає правові аспекти охорони інтелектуальної власності, зокрема відносно винаходів і корисних моделей [24]. Цей закон регулює процес оформлення, реєстрації та охорони прав на винаходи та корисні моделі, а також встановлює права та обов'язки їхніх власників.

Щодо обліку нематеріальних активів, таких як права на винаходи чи корисні моделі, закон визначає, як ці активи повинні бути враховані в обліку підприємства. Зазвичай це включає визначення їхньої вартості, амортизації та інших аспектів обліку. Також, в контексті обліку нематеріальних активів, закон встановлює вимоги до документації та звітності, пов'язаної із здійсненням прав на винаходи. Він включає в себе умови для визнання та врахування цих активів у фінансовій звітності підприємства.

НП(С)БО 7 “Основні засоби” визначає правила та принципи, які повинні дотримуватися при обліку основних засобів на підприємстві. Основна мета цього стандарту - забезпечити чітке та однакове відображення інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку для забезпечення надійності та об'єктивності фінансової звітності [25].

Стандарт визначає процедури визнання та визначення вартості необоротних активів, а також встановлює правила їх амортизації. Визначення, коли актив може бути визнаний як необоротний, базується на його потенційній користі для підприємства та імовірності його контролю. Стандарт також встановлює вимоги до розкриття інформації в фінансовій звітності, щоб забезпечити сторонам, зацікавленим у діяльності підприємства, повний та достовірний огляд про вартість та стан необоротних активів. Такий підхід сприяє створенню однакових та надійних стандартів обліку необоротних активів на підприємствах.

НП(С)БО 8 “Нематеріальні активи” встановлює чіткі правила та принципи, що регулюють облік нематеріальних активів на підприємстві. Цей стандарт конкретизує процеси визнання та визначення вартості нематеріальних активів, таких як права інтелектуальної власності, ліцензії та програмне забезпечення [26].

Відповідно до стандарту, облік нематеріальних активів передбачає визначення їхньої унікальності, контролю та ймовірності отримання майбутніх економічних вигід. Вартість нематеріальних активів визначається згідно з встановленими критеріями, а також визначаються правила

амортизації для забезпечення об'єктивного відображення їхньої вартості у фінансовій звітності. Стандарт також надає вимоги до розкриття інформації в фінансовій звітності, щоб надати зацікавленим сторонам повну та достовірну картину про нематеріальні активи підприємства. Всі ці визначені принципи спрямовані на забезпечення консистентного та надійного обліку нематеріальних активів для подальшого використання у фінансовому обліку та звітності.

НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” в частині обліку довгострокової дебіторської заборгованості спрямований на визначення правил та принципів обліку та відображення у фінансовій звітності дебіторської заборгованості підприємства, яка включає суми, що належать сплаті покупцями чи іншими боржниками. Дебіторська заборгованість охоплює грошові кошти, товари, послуги чи необоротні активи, які підприємство очікує отримати від своїх контрагентів [27].

НП(С)БО 12 “Фінансові інвестиції” визначає правила та принципи обліку фінансових інвестицій на підприємстві, зокрема довгострокових. Згідно з цим стандартом, перш за все, визначається, коли слід визнавати фінансові інвестиції, звертаючи увагу на наявність значного впливу чи контролю над іншим підприємством [28].

Стандарт також встановлює правила визначення вартості фінансових інвестицій та їхньої подальшої амортизації або переоцінювання, ураховуючи ринкові зміни. Поряд із цим, він встановлює обов'язок розкриття інформації у фінансовій звітності, де вказується вид інвестицій, їхній обсяг, вартість та інші характеристики. Окремий акцент ставиться на обліку змін вартості довгострокових фінансових інвестицій, зокрема у випадках їхнього знецінення чи збільшення ринкової вартості. Таким чином, НП(С)БО 12 забезпечує конкретні інструкції для правильного обліку та представлення в фінансовій звітності довгострокових фінансових інвестицій підприємства.

НП(С)БО 27 “Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність” встановлює норми та правила, які стосуються обліку

необоротних активів, що утримуються для продажу, або які використовуються у припиненій діяльності на підприємстві [29].

Цей стандарт розглядає критерії для визнання та класифікації активів, які мають намір утримувати для подальшого продажу чи які використовуються в контексті припиненої діяльності. Визначаються вимоги до вимірювання таких активів, включаючи порядок проведення амортизації та визначення їхньої вартості в обліку. Стандарт також передбачає вимоги до розкриття інформації в фінансовій звітності, в якій повинна бути вказана детальна інформація щодо необоротних активів, утримуваних для продажу, а також активів, пов'язаних із припиненою діяльністю. Такий підхід НП(С)БО 27 спрямований на систематизацію обліку та забезпечення адекватного розкриття інформації щодо необоротних активів, що дозволяє досягти об'єктивності та достовірності фінансової звітності підприємства.

НП(С)БО 30 “Біологічні активи” встановлює правила та принципи обліку довгострокових біологічних активів на підприємстві. Цей стандарт охоплює визнання та класифікацію біологічних активів, визначення вартості, амортизацію та облік змін в їхній вартості. Також встановлені вимоги до розкриття інформації в фінансовій звітності, що містить докладні дані про класифікацію, вартість та інші важливі характеристики біологічних активів. Норми спрямовані на забезпечення систематичного та достовірного обліку, а також на забезпечення адекватного розкриття інформації для фінансового звітування підприємства [30].

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів виступають як директивний документ, що надає підприємствам конкретні вказівки та рекомендації стосовно обліку необоротних активів. Вони створені з метою сприяти використанню узагальнених та згодних підходів до ведення обліку та звітності, але, важливо відзначити, не мають юридично обов'язкового характеру, як стандарти бухгалтерського обліку [31].

У межах цих рекомендацій зазвичай розглядаються такі ключові аспекти: по-перше, вони визначають критерії для визнання та класифікації

необоротних активів, що становить важливу основу для правильного ведення обліку, по-друге, надають вказівки щодо методів вимірювання вартості цих активів, враховуючи як придбання, так і подальші витрати. Рекомендації також регулюють здійснення амортизації необоротних активів та встановлюють порядок обліку змін в їхній вартості. Зазначимо, що такі документи також містять вимоги до розкриття інформації в фінансовій звітності, сприяючи забезпеченню адекватності та достовірності фінансового обліку на підприємстві. Важливою є уважна імплементація цих рекомендацій для забезпечення ефективного функціонування системи обліку та забезпечення відповідності звітності нормам та стандартам відповідної юрисдикції.

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів є важливим керівним документом, який визначає конкретні принципи та правила, які повинні використовуватися при обліку нематеріальних активів на підприємстві [32]. Ці рекомендації встановлюють загальноприйняті стандарти для визнання, класифікації та вимірювання вартості нематеріальних активів, що допомагає створити єдиний та систематизований підхід до обліку. По-перше, вони визначають процедури та критерії визнання нематеріальних активів, надаючи чітке розуміння умов, за яких ці активи можуть бути включені до фінансового обліку підприємства. По-друге, методичні рекомендації розкривають методи визначення вартості нематеріальних активів, описуючи процеси врахування витрат на їхнє придбання, створення чи покращення. Узагальнюючи, дані методичні рекомендації спрямовані на створення стандартизованого підходу до обліку нематеріальних активів, що забезпечує надійну фінансову звітність, а також допомагає підприємствам дотримуватися бухгалтерських стандартів у сфері обліку нематеріальних активів.

Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань визначає важливі аспекти проведення інвентаризації. Даний документ визначає процедури та відповідальності, пов'язані із здійсненням інвентаризації. Положення про

інвентаризацію містить вказівки щодо того, як проводити перевірку та оцінку необоротних активів. Сюди відноситься методи визначення їхньої кількості, якості та вартості. Також визначено, як враховувати будь-які зміни стану активів та як документувати результати інвентаризації [33].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій визначає рахунки обліку необоротних активів підприємства, включаючи основні засоби, нематеріальні активи та інші довгострокові активи. Цей план рахунків надає структуровану систему для обліку різних категорій необоротних активів, що допомагає забезпечити точність та узгодженість фінансового обліку, а також відображення їхньої вартості та стану в бухгалтерській звітності підприємства [34].

Інструкція до застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій визначає конкретні методики та процедури, які повинні бути використані при застосуванні Плану рахунків. Дана інструкція розкриває деталі і особливості ведення обліку, визначаючи правила та вимоги, які слід дотримуватися для забезпечення правильного та однакового обліку фінансових операцій [12].

Серед ключових аспектів, які можуть бути включені до інструкції, можна відзначити визначення принципів та критеріїв для класифікації рахунків необоротних активів, вказівки щодо послідовності та методів внесення даних, вимоги до розкриття додаткової інформації та встановлення процедур для перевірки правильності обліку.

Інструкція також деталізує спеціальні випадки чи винятки, що можуть виникати при застосуванні конкретних рахунків. Завдяки інструкції до застосування плану рахунків, забезпечується однаковий та стандартизований підхід до бухгалтерського обліку в рамках підприємства чи організації, сприяючи точності та надійності фінансової звітності.

Другий (мікро-) рівень включає в себе внутрішні виробничі та управлінські процеси підприємства, спрямовані на ефективне використання цих необоротних активів. На цьому рівні формується стратегія управління активами, включаючи планування їхнього придбання, експлуатації та обслуговування.

Прикладом може слугувати облікова політика підприємства. Облікова політика підприємства визначає методику та методологію, які використовуються для обліку необоротних активів і впливають на їхнє визнання, вимірювання та відображення у фінансовій звітності. Цей ключовий документ встановлює основні принципи, які спрямовують бухгалтерський облік підприємства щодо цього виду активів.

По-перше, облікова політика визначає критерії для визнання необоротних активів. Вона встановлює, які умови повинні бути виконані для того, щоб актив був включений до обліку, наприклад, які витрати можуть бути визнані як частина вартості актива та які активи можуть бути внесені в облік як результат внутрішніх розробок чи придбання.

По-друге, облікова політика визначає методи вимірювання вартості необоротних активів. Це може включати в себе визначення способу амортизації для основних засобів, вартість яких розподіляється протягом їхнього корисного терміну. Також визначається підхід до визначення поточної вартості активів та можливість використання оцінки адекватної ринкової вартості.

По-третє, облікова політика визначає правила для розкриття інформації про необоротні активи у фінансовій звітності. Це може включати деталізацію інформації про основні засоби, нематеріальні активи та інші довгострокові активи, які є важливим елементом для розуміння стану фінансів підприємства.

Без ефективного нормативно-правового регулювання обліку необоротних активів неможливо виконати ключові завдання, такі як підвищення продуктивності праці, ефективне використання ресурсів,

збільшення прибутковості, забезпечення збереження різних форм власності та раціональне використання майна, особливо в умовах конкурентного ринку, де це має визначальне значення.

Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів визначає не лише правила їхнього визнання та вимірювання, але й встановлює основи для ефективного використання цих активів у господарській діяльності підприємства. Законодавчі норми та стандарти встановлюють чіткі рамки для облікового процесу, забезпечуючи точність та достовірність фінансової звітності.

Висновки до розділу

На підприємстві облік і аналіз необоротних активів відіграє важливу роль, оскільки дозволяють систематизувати інформацію про матеріальні і нематеріальні активи, здійснити їх оцінку за структурою, визначити основні фактори, які дозволяють підвищити ефективність їх використання. Аналізуючи твердження дослідників стосовно визначення необоротних активів, можна стверджувати, що необоротні активи – це активи, визнані за їхньою вартістю, що використовуються підприємством тривалий період (більше одного року) і від яких очікується отримання вигоди у майбутньому. Основними завдання обліку і аналізу необоротних активів підприємства є: контроль за ефективним використанням необоротних активів; раціональне документування господарських операцій та своєчасне їх відображення; розрахунок та своєчасне відображення зносу необоротних активів; оцінка змін в динаміці та структурі необоротних активів; виявлення резервів підвищення ефективності використання необоротних активів.

Аналізуючи систему класифікації та структуру необоротних активів, можна виявити кілька проблемних моментів. У цьому контексті класифікація служить для поділу об'єкта дослідження на категорії згідно з певними ознаками. Наразі не існує єдиної, усталеної класифікації необоротних активів. Систематизація та узгодженість класифікаційних критеріїв є

важливими для забезпечення стандартності та можливості порівняння фінансової звітності. Крім того, постійна адаптація до змін у бізнес-середовищі та вдосконалення методів оцінки є вирішальними для точної оцінки вартості активів.

При формуванні інформації про необоротні активи в бухгалтерському обліку та аналізу необхідно опиратися на положення нормативно-правових актів, які слугують основою для проведення будь-яких операцій. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів представлено на двох рівнях: макро- та мікро. Перший (макро-) рівень представлений низкою нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти здійснення господарських операцій, пов'язаних з необоротними активами підприємства. Другий (мікро-) рівень включає в себе внутрішні виробничі та управлінські процеси підприємства, спрямовані на ефективне використання цих необоротних активів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРАТ “БІЛЬШІВЦІ-РИБА”

2.1. Особливості організації обліку необоротних активів на підприємстві

Залежно від способу перенесення вартості активів на готову продукцію, засоби виробництва поділяють на оборотні та необоротні (основні). Необоротні активи, до яких належать будівлі, споруди, транспортні засоби, обслуговують виробництво протягом тривалого часу, беруть участь у виробничих циклах, зберігають свою натуральну форму та переносять свою вартість на готову продукцію поступово, у міру зносу. Оборотні активи повністю використовуються у виробничому циклі та передають всю свою вартість на створюваний продукт одноразово.

Облік необоротних активів є важливою складовою бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки ці активи мають значний вплив на його фінансовий стан та довгострокову стабільність. До необоротних активів належать основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції та інші активи, які не планується використовувати протягом одного звітного періоду [35, с. 143]. Ефективна організація їх обліку забезпечує точність фінансової звітності, контроль за використанням та збереженням активів, а також сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Процес обліку необоротних активів включає кілька ключових етапів: ідентифікацію та класифікацію активів, їх оцінку, амортизацію, інвентаризацію та належне документування всіх операцій. Особливу увагу слід приділяти первісній оцінці та регулярній переоцінці активів, що дозволяє відображати їх справедливую вартість. Важливо також правильно

обрати метод амортизації, враховуючи специфіку використання активів на підприємстві. Систематичний підхід до обліку необоротних активів сприяє забезпеченню прозорості та підвищенню ефективності управління ресурсами підприємства.

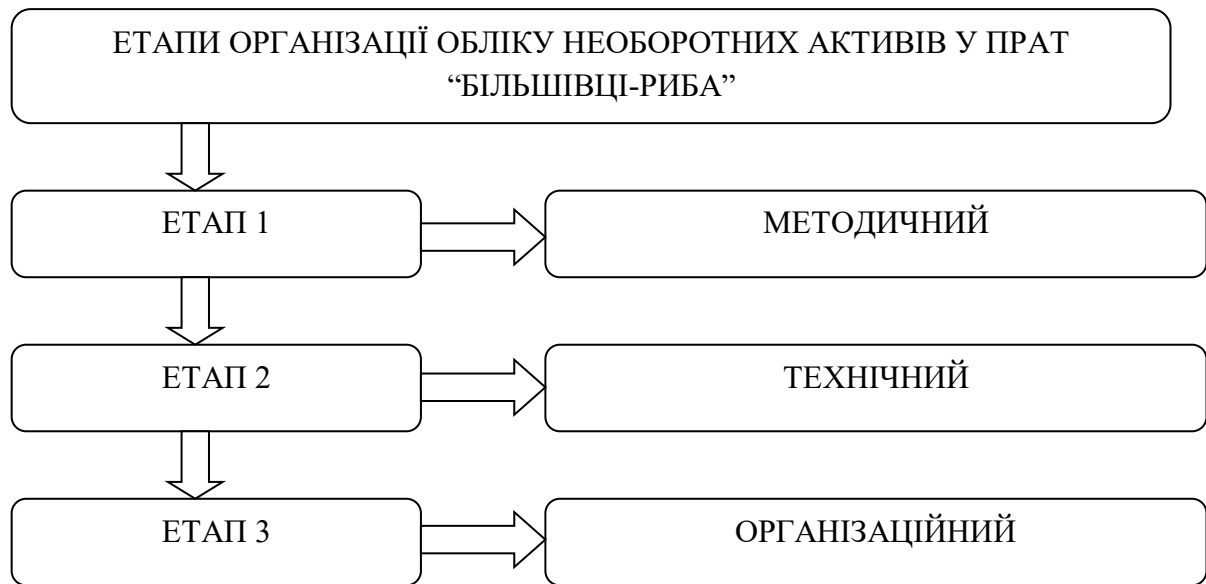
Приналежність певного об'єкта до необоротних активів визначається не його фізичною формою, а функціональним призначенням у процесі виробництва, виконання робіт чи надання послуг. Основними засобами є ті матеріальні цінності, які використовуються на підприємстві як засоби праці.

Дослідження процесу організації обліку необоротних активів було здійснено на прикладі господарської діяльності ПрАТ “Більшівці-Риба”. ПрАТ “Більшівці-Риба” спеціалізується на вирощуванні риби та виробництві сільськогосподарської продукції. Відповідальність за встановлення принципів бухгалтерського обліку та контроль за їх дотриманням несе керівництво підприємства.

У ПрАТ “Більшівці-Риба” бухгалтерію очолює головний бухгалтер та помічник бухгалтера. До основних функціональних обов'язків відділу бухгалтерії можна віднести:

- участь у розробці та впровадженні раціональної планової й облікової документації, прогресивних форм та методів ведення бухгалтерського обліку із застосуванням сучасних засобів обчислювальної техніки;
- забезпечення складання балансу й оперативних зведених звітів про доходи та витрати, використання бюджету, іншої бухгалтерської та статистичної звітності та подання їх у відповідні органи;
- участь у проведенні економічного аналізу господарсько-фінансової діяльності підприємства на основі даних бухгалтерського обліку і звітності з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення втрат і непродуктивних витрат;
- формування облікової політики відповідно до законодавства про бухгалтерський облік, з урахуванням структури та особливостей діяльності підприємства і необхідності забезпечення його фінансової стійкості.

Основні етапи організації обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” наведено на рис. 2.1.

**Рис. 2.1 Основні етапи організації обліку необоротних активів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

Методичний етап організації обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” передбачає розробку і впровадження внутрішніх стандартів та процедур, що регулюють процес обліку цих активів. На цьому етапі підприємство визначає методи оцінки необоротних активів, включаючи первісну оцінку при придбанні та подальшу переоцінку. Важливим аспектом є вибір методів амортизації, які будуть застосовуватися для різних категорій активів, таких як будівлі, споруди, транспортні засоби. Це дозволяє систематично розподіляти вартість активів протягом їхнього корисного строку використання. Також на цьому етапі розробляються форми облікових документів та визначаються процедури документування операцій, пов'язаних з придбанням, модернізацією та списанням необоротних активів.

Крім того, методичний етап включає розробку облікової політики щодо обліку необоротних активів (табл. 2.1). ПрАТ “Більшівці-Риба” встановлює порядок проведення регулярних інвентаризацій, що дозволяють виявити можливі невідповідності та своєчасно їх усунути. Важливою складовою

цього етапу є навчання персоналу, відповідального за облік необоротних активів, що забезпечує належне розуміння та дотримання встановлених процедур і стандартів. Усе це сприяє формуванню єдиної системи обліку, яка забезпечує прозорість та точність фінансової звітності підприємства.

Таблиця 2.1

**Складові облікової політики стосовно необоротних активів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

Складові облікової політики	Методи оцінки і обліку
Строк корисного використання об'єкта необоротного активу	Самостійно встановлюється підприємством в залежності від виду необоротного активу
Методи амортизації основних засобів	Прямолінійний
Методи амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів	Прямолінійний
Переоцінка необоротних активів	Визначення часових меж для переоцінки основних засобів, упорядкування процедур визначення їх справедливої вартості та складання розрахунків суми переоцінки.
Поріг суттєвості для проведення переоцінки	Це число виражає різницю на рівні 10% між залишковою вартістю об'єктів та їх справедливою вартістю.
Періодичність (період) зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку	Самостійно встановлюється підприємством

Технічний етап організації обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” передбачає впровадження відповідного програмного забезпечення та інформаційних систем, які автоматизують процеси обліку. На цьому етапі відбувається вибір та налаштування бухгалтерських програм, що дозволяють ефективно вести облік необоротних активів, зокрема їх реєстрацію, нарахування амортизації, проведення інвентаризацій та

формування звітності. Програмне забезпечення повинно забезпечувати зручний доступ до інформації про кожний актив, його стан, залишкову вартість, строки експлуатації та інші важливі параметри.

Впровадження програмних рішень, технічний етап включає забезпечення необхідної апаратної інфраструктури, такої як комп'ютери, сервери та мережеве обладнання [36, с. 24]. Важливою частиною цього етапу є навчання персоналу роботі з новими системами та програмами, що включає проведення тренінгів та надання інструкцій з використання програмного забезпечення. Також на цьому етапі розробляються процедури резервного копіювання даних і захисту інформації, щоб запобігти втратам або несанкціонованому доступу до облікових даних. Все це забезпечує надійність, точність і безпеку облікової інформації, що є критично важливим для ефективного управління необоротними активами на підприємстві.

Організаційний етап організації обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” включає створення структурних підрозділів і визначення відповідальних осіб, які будуть займатися веденням обліку цих активів. На цьому етапі керівництво підприємства затверджує штатний розпис, де визначаються посади, обов'язки та повноваження працівників, відповідальних за облік необоротних активів. Формуються спеціалізовані відділи або призначаються відповідальні особи в існуючих відділах, які будуть виконувати функції з обліку, інвентаризації та контролю за станом необоротних активів. Також важливо забезпечити належну комунікацію та координацію між підрозділами, щоб забезпечити ефективний облік і управління активами.

Також на організаційному етапі розробляються та затверджуються внутрішні нормативні документи, такі як положення про облік необоротних активів, інструкції, регламенти та процедури, що визначають порядок ведення обліку, проведення інвентаризації, нарахування амортизації, обліку ремонтів і модернізацій. Керівництво забезпечує, щоб всі працівники, залучені до процесу обліку необоротних активів, були ознайомлені з цими

документами та дотримувалися встановлених процедур. Також на цьому етапі організовуються навчання та підвищення кваліфікації для працівників, щоб вони мали необхідні знання і навички для ефективного виконання своїх обов'язків. Усі ці заходи сприяють створенню чіткої і ефективної системи обліку необоротних активів, що забезпечує прозорість і точність фінансової звітності підприємства.

Основними первинними документами для обліку придбання необоротних активів на досліджуваному підприємстві є: рахунки-фактури, прибуткові накладні, товарно-транспортні накладні, податкові накладні тощо. До необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” належать:

- нематеріальні активи;
- незавершені капітальні інвестиції;
- основні засоби.

Для реєстрації операцій з обліку нематеріальних активів використовуються стандартні форми документів, призначені для обліку майнових прав підприємства. До цих форм прикладаються документи, які описують сам актив або його використання, а також документи, що підтверджують власність підприємства на ці активи.

Операції з руху нематеріальних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” оформляються наступними типовими формами:

- акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (ф. № 1);
- інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (ф. № 2);
- акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (ф. № 3);
- інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (ф. № 4).

Для реєстрації операцій з обліку основних засобів використовуються стандартні форми документів, що забезпечують належне оформлення всіх

необхідних даних. Ці форми включають детальний опис кожного об'єкта, його технічні характеристики, вартість та строки експлуатації. Використання таких документів дозволяє забезпечити точний та систематизований облік основних засобів, спрощуючи процес контролю та управління ними на підприємстві [37, с. 22]. Операції з руху основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” оформляються наступними типовими формами:

- акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. ОЗ-1);
- акт на списання основних засобів (ф. ОЗ-3);
- інвентарна картка обліку основних засобів (ф. ОЗ-6);
- опис інвентарних карток по обліку основних засобів (ф. ОЗ-7);
- картка обліку руху основних засобів (ф. ОЗ-8);
- інвентарний список основних засобів (ф. ОЗ-9);

Узагальнення типових форм з руху основних засобів і нематеріальних активів наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Типові форми з обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба”

Назва документу	Характеристика
Нематеріальні активи	
Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів	Застосовується підприємством для документування операцій з введення в господарський оборот та використання окремих придбаних чи створених об'єктів права інтелектуальної власності
Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів	Застосовується для детального обліку об'єктів права інтелектуальної власності, а також для аналітичного обліку групи об'єктів з однаковим призначенням та умовами використання, які надійшли протягом одного календарного місяця та були покладені на одну особу відповідальність за їх використання

Продовження табл. 2.2

Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів	Використовується для документування процесу вибуття таких об'єктів під час їх списання або ліквідації
Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів	Документ складається в одному примірнику для оформлення даних інвентаризації окремо за кожним місцезнаходженням об'єктів права інтелектуальної власності та за кожною відповідальною особою, яка використовує ці об'єкти
Основи засоби	
Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів	Використовується для документування процесів зарахування окремих об'єктів до складу основних засобів, реєстрації введення їх в експлуатацію, оформлення внутрішнього переміщення основних засобів між підрозділами підприємства, фіксації передачі основних засобів зі складу в експлуатацію, а також для виключення зі складу основних засобів при їх передачі іншому підприємству
Акт на списання основних засобів	Використовується для документування процесів вибуття основних засобів (за винятком автотранспортних засобів) під час їх повного або часткового списання
Інвентарна картка обліку основних засобів	Використовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, які були введені в експлуатацію протягом одного календарного місяця або мають однакове виробничо-господарське призначення, технічні характеристики та вартість
Опис інвентарних карток по обліку основних засобів	Застосовується для створення інвентарних карток обліку основних засобів
Картка обліку руху основних засобів	Використовується для ведення обліку руху основних засобів за класифікаційними групами під час ручної обробки облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів та порівнюється з інформацією синтетичного обліку основних засобів.
Інвентарний список основних засобів	Використовується для обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) з подальшим розподілом за матеріально відповідальними особами

Організація обліку необоротних активів на підприємстві є важливим етапом у фінансовому управлінні, оскільки необоротні активи є значною частиною активів підприємства і можуть мати значний вплив на його фінансову стабільність та результативність. Особливості організації обліку включають в себе визначення правильних методів оцінки вартості активів, систематичне ведення документації про придбання, експлуатацію та списання активів, а також встановлення ефективної системи контролю за їхнім використанням та збереженням. Крім того, необхідно забезпечити правильне розподілення відповідальності за облік активів між різними підрозділами та працівниками підприємства. Враховуючи всі ці аспекти, підприємство може ефективно керувати своїми необоротними активами, що сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності та стабільності в довгостроковій перспективі.

2.2. Синтетичний і аналітичний облік необоротних активів

В умовах сучасної економіки ефективне управління необоротними активами є критично важливим для успішної діяльності підприємства. Синтетичний і аналітичний облік необоротних активів є ключовим елементом цього процесу, який дозволяє підприємствам отримувати інформацію про стан та ефективне використання свого основного капіталу.

Синтетичний облік та аналітичний облік є двома ключовими підходами до ведення обліку, кожен з яких відповідає за різні аспекти фінансової діяльності підприємства [38, с. 57]. Синтетичний облік передбачає узагальнене представлення фінансової інформації на основі сумарних показників, таких як загальна вартість активів чи зобов'язань. Цей підхід використовується для складання фінансових звітів та оцінки фінансового стану підприємства на загальному рівні. Він надає загальне уявлення про

фінансову діяльність компанії, але не дозволяє деталізувати інформацію до окремих операцій чи активів.

З іншого боку, аналітичний облік спрямований на детальне вивчення окремих операцій та компонентів фінансової діяльності. Він передбачає розгортання фінансової інформації на дрібніші елементи, щоб забезпечити більш глибоке розуміння фінансового стану підприємства. Аналітичний облік дозволяє проводити детальний аналіз різних аспектів діяльності компанії, таких як рух коштів, витрати, прибутки та інші фінансові показники [39, с. 28]. Цей підхід є важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та виявлення можливих проблем чи потенційних можливостей в діяльності підприємства.

Синтетичний облік необоротних активів забезпечує узагальнену інформацію про стан та структуру активів підприємства, дозволяючи керівництву приймати стратегічні рішення щодо їхнього використання. Аналітичний облік в свою чергу надає деталізовану інформацію про рух активів, їхню вартість, а також процеси зносу та амортизації, що є важливим для планування капітальних витрат та ефективного використання ресурсів підприємства.

У ПрАТ “Більшівці-Риба” облік основних засобів здійснюється на рахунку 10 “Основні засоби”. Рахунок 10 “Основні засоби” фіксує надходження основних засобів на баланс підприємства, які включають придбані, створені або безоплатно отримані активи. Ці об'єкти обліковуються за їхньою первісною вартістю, а також сумою витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єктів, що призводить до очікуваних майбутніх економічних вигід. Рахунок також реєструє суму дооцінки вартості об'єктів, а також відображає вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів. Також на рахунку 10 відображається сума створеного забезпечення, зокрема на передбачену законодавством рекультивацію порушених земель.

На рахунку 10 “Основні засоби” ПрАТ “Більшівці-Риба” обліковує:

- земельні ділянки (субрахунок 101);
- капітальні витрати на поліпшення земель (субрахунок 102);
- будинки та споруди (субрахунок 103);
- транспортні засоби (субрахунок 105);
- інструменти, прилади та інвентар (субрахунок 106).

У ПрАТ “Більшівці-Риба” визначення основних засобів перераховано такі критерії їхнього визнання:

- матеріальність (предмети мають конкретну фізичну форму);
- призначення (вони зберігаються з метою використання у процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для адміністративних та соціально-культурних цілей);
- термін корисного використання (більше року або одного операційного циклу, якщо він триває довше одного року).

Відображення синтетичного обліку витрат на придбання чи створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” здійснюється через рахунок 15 “Капітальні інвестиції”, який має наступні субрахунки:

- 151 “Капітальне будівництво”;
- 152 “Придбання (виготовлення) основних засобів”;
- 154 “Придбання (створення) нематеріальних активів”.

На рахунку 15 “Капітальні інвестиції” відображаються збільшення витрат, що понесені на придбання чи створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, а також їх зменшення через введення в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо.

Підходи та система організації внутрішнього обліку руху основних засобів на підприємстві включають: контроль за їхнім зберіганням; своєчасне та акуратне документування всіх операцій з надходження та переміщення основних засобів (включаючи внутрішні переміщення між підрозділами); ефективне використання та утилізацію (як через ліквідацію, реалізацію чи

безоплатну передачу); регулярне (зазвичай щомісячне) відображення зносу (амортизації) основних засобів; урахування в обліку витрат на ремонт; оцінку результатів від утилізації, а також визначення можливих збитків від списання не повністю амортизованих активів; ідентифікацію та вилучення зайвих або морально застарілих основних засобів.

Типові кореспонденції рахунків щодо обліку об'єктів основних засобів у ПрАТ "Більшівці-Риба" наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Кореспонденції рахунків обліку об'єктів основних засобів у
ПрАТ "Більшівці-Риба"**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дт	Кт	
I подія – отримано об'єкт основних засобів				
1	Отримано ОЗ	152	631	20000
2	Відображено суму ПК	641	631	4000
3	Відображено послуги дост.	152	685	500
4	Відображено суму ПК	641	685	100
5	Відображ. витрати на З/П	152	661	1200
6	Нараховано ЄСВ	152	651	264
7	ОЗ введено в експлуатацію	104	152	21964 (первісна вартість)
8	Оплачено кошти за ОЗ	631	311	24000
9	Оплачено кошти за послуги доставки	685	311	600
I подія – оплата за об'єкт основних засобів				
1	Перераховано аванс постачальнику	371	311	36000
2	Відображено виникнення ПК	641	644	6000
3	Отримано ОЗ	152	631	30000
4	Відображено суму ПК	644	631	6000
5	Відображено послуги дост.	152	685	666,7
6	Відображено суму ПК	641	685	133,3
7	ОЗ введено в експлуатацію	106	152	30666,7
8	Оплачено кошти за доставку	685	311	800
9	Відображено взаємозалік заборгованості	631	371	36000

Продаж основних засобів є однією з причин їхнього списання з балансу підприємства. Об'єкти основних засобів, які підприємство має намір продати,

необхідно в бухгалтерському обліку перекласифікувати до складу необоротних активів, призначених для продажу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Кореспонденції рахунків обліку продажу об'єктів основних засобів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
І подія – оплата за об'єкт основних засобів			
1	Отримано аванс за ОЗ	311	680
2	Відображено ПЗ	643	641
3	Об'єкт основних засобів було перекласифіковано до складу необоротних активів, призначених для продажу:		
	- списано знос	13	10
	- списано залишкову вартість	286	10
4	Реалізовано ОЗ	680	712
5	Відображено ПЗ	712	643
6	Списано балансову вартість ОЗ	943	286
І подія – продаж об'єкта основних засобів			
1	Об'єкт основних засобів було перекласифіковано до складу необоротних активів, призначених для продажу:		
	- списано знос	13	10
	- списано залишкову вартість	286	10
2	Реалізовано ОЗ	680	712
3	Відображено ПЗ	712	641
4	Списано балансову вартість ОЗ	943	286
5	Отримано оплату від покупця	311	680

Списання об'єкта ОЗ у зв'язку із його ліквідацією на досліджуваному підприємстві відображається наступним чином (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Кореспонденції рахунків з обліку ліквідації об'єктів основних засобів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Списано знос	13	10
2.	Списано залишкову вартість	976	10
3.	Понесено витрати, пов'язані із ліквідацією ОЗ (заробітна плата працівника)	976	661
4.	Нараховано ЄСВ	976	651
5.	Оприбутковано запаси, отримані від ліквідації ОЗ	20	746

Особливо важливим є переоцінка наявних активів підприємства на поточний момент, оскільки вона визначає їхню ринкову вартість на момент ухвалення управлінських рішень. Цей процес дозволяє порівняти оцінку активів, яка зазначена у фінансовій звітності підприємства, з їхньою фактичною вартістю на ринку.

ПрАТ “Більшівці-Риба” здійснює переоцінку основних засобів, щоб узгодити їхню вартість, відображену в бухгалтерському обліку, з їхнім реальним ринковим рівнем. Основною метою переоцінки є забезпечення достовірності фінансової звітності.

Механізм проведення переоцінки основних засобів включає наступні кроки:

- 1) Визначення справедливої вартості об’єкта, який планується переоцінити.
- 2) Визначення індексу переоцінки шляхом ділення справедливої вартості об’єкта на його залишкову вартість.
- 3) Обчислення переоціненої первісної вартості об’єкта і переоціненого зносу шляхом множення первісної вартості і суми зносу на отриманий індекс переоцінки [40, с. 15].

Різниця між цими показниками становитиме переоцінену залишкову вартість об’єкта. Якщо залишкова вартість об’єкта дорівнює нулю, його переоцінена залишкова вартість визначається шляхом збільшення справедливої вартості об’єкта до його первісної (переоціненої) вартості без зміни суми зносу. Якщо залишкова вартість об’єкта дорівнює нулю, його переоцінена залишкова вартість визначається шляхом збільшення справедливої вартості об’єкта до його первісної (переоціненої) вартості без зміни суми зносу, що відображається у фінансовій звітності підприємства.

Тому підприємство проводить переоцінку основних засобів, якщо їхня залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу. Типові кореспонденції рахунків з обліку переоцінки основних

засобів, яка здійснюється уперше, у ПрАТ “Більшівці-Риба” наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Кореспонденції рахунків переоцінки об’єктів основних засобів (уперше)
у ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
Уцінка			
1	Знос об'єкта зменшено на суму уцінки.	131	10
2	Суму уцінки залишкової вартості об'єкта списано на витрати.	975	10
Дооцінка			
1	Знос об'єкта збільшено на суму дооцінки.	10	131
2	Капітал в дооцінках збільшено на суму дооцінки залишкової вартості об'єкта.	10	411

Для переоцінки об’єкта основного засобу, який переоцінюється після проведеної раніше дооцінки необхідно здійснити наступні бухгалтерські проведення (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Кореспонденції рахунків переоцінки об’єктів основних засобів після
проведеної раніше дооцінки у ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
Основний засіб, який дооцінюється після уцінки			
1	Збільшено на суму дооцінки зносу об'єкта	10	131
2	У межах суми перевищення попередніх уцінок над сумою дооцінок, частина суми дооцінки залишкової вартості об'єкта відображена у складі доходу	10	746
3	Капітал у дооцінках збільшено на частину суми дооцінки, що перевищує суму його попередньої уцінки	10	411
Основний засіб, який уцінюється після поведеної дооцінки			
1	Збільшено капітал у дооцінках на суму уцінки зносу об'єкта	131	10
2	У межах суми перевищення суми попередніх дооцінок над сумою уцінок, капітал у дооцінках зменшено на частину суми уцінки залишкової вартості об'єкта	411	10
3	Частину суми уцінки залишкової вартості	975	10

	об'єкта, що перевищує суму його попередніх дооцінок, списано на витрати		
--	---	--	--

У ПрАТ “Більшівці-Риба” рахунок 12 “Нематеріальні активи” призначений для ведення обліку та узагальнення даних щодо наявності та руху нематеріальних активів. Рахунок 12 “Нематеріальні активи” за дебетом відображає придбання або отримання нематеріальних активів, що можуть бути як придбаними, так і отриманими у результаті розробки, від інших фізичних або юридичних осіб. Ці активи обліковуються за їх первісною вартістю.

Також на цьому рахунку відображається сума дооцінки таких активів. За кредитом на рахунку фігурує вибуття нематеріальних активів, яке може статися внаслідок продажу, безоплатної передачі або в разі неможливості подальшого отримання підприємством економічних вигод від їх використання. Також на рахунку фіксується сума уцінки нематеріальних активів.

Критерії визнання нематеріальних активів визначають основні принципи, за якими слід враховувати чи виключати різні немонетарні активи як такі, що належать до нематеріальних активів. Момент визнання нематеріальних активів встановлює точний час (дату), коли вони визнаються як такі. Ця інформація необхідна для визначення початку періоду нарахування амортизації для нематеріальних активів.

Згідно з законодавством набуто нематеріальне майно визнається як актив, тобто відображається в балансі, за умови виконання таких критеріїв:

- 1) підприємство має контроль над ним;
- 2) актив може бути ідентифікований (його вартість може бути точно визначена);
- 3) існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигод.

Типові кореспонденції рахунків щодо обліку об'єктів основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

**Кореспонденції рахунків обліку нематеріальних активів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Нематеріальні активи, внесені засновниками та оприбутковані до статутного капіталу.	12	46
2.	Придбано компютерну програму	154	631
3.	Відображено суму ПК	641	631
4.	Понесено витрати на запуск програми	154	685
5.	Відображено ПК	641	685
6.	Вартість нематеріального активу оприбутковано	125	154
7.	Здійснено оплату постачальникам та іншим кредиторам	631, 685	311

Відповідно до визначення справедливої вартості нематеріальних активів підприємство має право здійснити їх переоцінку. Якщо для певних нематеріальних активів існує активний ринок, підприємство може провести переоцінку на дату складання балансу [41, с. 13]. При цьому, якщо переоцінюється один нематеріальний актив, всі інші об'єкти даної групи також повинні пройти переоцінку. Методика розрахунку переоціненої вартості у ПрАТ “Більшівці-Риба” визначається відповідно до чинного законодавства. Проведення та відображення в обліку переоцінки нематеріальних активів виконується за аналогічною методикою, яка використовується для переоцінки та відображення результатів в обліку основних засобів (табл. 2.9).

Під час переоцінки нематеріальних активів важливо враховувати всі вимоги та процедури, встановлені стандартами бухгалтерського обліку. Особлива увага приділяється об'єктивному визначенню справедливої вартості, що може включати оцінку ринкових умов, прогнозування майбутніх потоків готівки, а також врахування ризиків та інших факторів, які можуть вплинути на цю вартість. Крім того, переоцінка повинна бути документально підтверджена та правильно відображена в фінансовій звітності підприємства.

Такий підхід дозволяє забезпечити об'єктивність та достовірність інформації, що надається зацікавленим сторонам, та забезпечити дотримання вимог законодавства та міжнародних стандартів обліку.

Таблиця 2.9

**Кореспонденції рахунків переоцінки нематеріальних активів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Переоцінки нематеріальних активів			
1.	Облік результата переоцінки нематеріальних активів (перша переоцінка)	12	412
2.	Відображено суму зносу (амортизації) дооцінованого нематеріального активу	412	133
Здійснення чергової дооцінки нематеріальних активів			
3.	В обліку відображено перевищення попередніх уцінок об'єкта та втрат від його зменшення у корисності над попередніми дооцінками залишкової вартості. Крім того, відновлено його корисну суму чергової (останньої) дооцінки, але ця сума не перевищує зазначеного перевищення	12	746
4.	Відображено суму останньої дооцінки, яка перевищує зазначене перевищення	12, 412	412, 746
Уцінка нематеріальних активів			
5.	У обліку відображено перевищення суми попередніх дооцінок об'єкта та відновлення його корисності над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта, а також втрати від зменшення його корисності	425, 746	12, 425
6.	Різниця була відображена, коли сума чергової (останньої) уцінки перевищує зазначене перевищення	975	12
7.	Відображена сума на знос (амортизацію) уціненого нематеріального активу	133	12
8.	Відображається сума при вилученні об'єктів нематеріальних активів, які раніше були переоцінені	746	441

Систематичне вивчення синтетичного та аналітичного обліку необоротних активів показує їхню важливість у фінансовому управлінні підприємством. Синтетичний облік надає загальний огляд фінансового стану компанії, дозволяючи швидко оцінити рівень інвестицій та майнових активів. З іншого боку, аналітичний облік глибоко досліджує окремі складові

необоротних активів, надаючи детальну інформацію щодо їхньої вартості, стану, ефективності використання та потенційного внеску у фінансові результати підприємства.

Ці два підходи до обліку взаємодіють, створюючи повнісну картину фінансового стану підприємства. Синтетичний облік допомагає забезпечити загальний огляд ситуації, в той час як аналітичний облік дозволяє зосередитися на конкретних деталях та аспектах управління активами. Такий підхід сприяє прийняттю обґрунтованих стратегічних та тактичних рішень щодо управління необоротними активами, що є ключовим елементом успішного функціонування будь-якого підприємства.

2.3. Особливості нарахування амортизації необоротних активів і витрат, пов'язаних з їх ремонтом та поліпшенням

В умовах сучасного підприємницького середовища, де конкуренція на ринку постійно зростає, належне управління необоротними активами стає однією з ключових стратегій успіху. Однак, керування цими активами вимагає більш глибокого розуміння їхньої ефективної експлуатації, а також врахування фінансових аспектів, пов'язаних з нарахуванням амортизації та витрат на ремонт та поліпшення. Точне нарахування амортизації та оптимальний розподіл витрат у фінансовому обліку стають важливими факторами для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі.

В цьому контексті, вивчення особливостей нарахування амортизації необоротних активів та витрат на їхній ремонт та поліпшення стає актуальною задачею для фахівців у сфері фінансів та обліку. Поглиблене розуміння цих процесів дозволяє ефективно враховувати їхній вплив на фінансові показники підприємства, а також розробляти стратегії оптимізації

витрат та підвищення вартості необоротних активів в умовах динамічного ринкового середовища [42, с. 36].

Під час використання основні засоби поступово втрачають свою вартість через зношування, що фіксується окремо. Різниця між їх початковою або відновлювальною вартістю та сумою зносу (амортизації) називається залишковою вартістю. Амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, який проводиться протягом періоду їхнього корисного використання. Тривалість корисного використання об'єкта основних засобів для цілей бухгалтерського обліку встановлюється підприємством самостійно, враховуючи кілька факторів, таких як очікуване використання, фізичний та моральний знос, а також правові обмеження.

Початок нарахування амортизації у ПрАТ “Більшівці-Риба” відбувається з місяця, що настає за місяцем, коли об'єкт основних засобів стає придатним до використання та визнається активом, тобто коли його зараховують на баланс. Проте, нарахування амортизації призупиняється під час проведення реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання або консервації, і відновлюється з наступного місяця після вибуття. Нарухування амортизації здійснюється щомісячно для кожного об'єкта основних засобів. Об'єктом амортизації є вартість, яка підлягає амортизації, за винятком вартості землі та незавершених капітальних інвестицій. Ця вартість може бути початковою або переоціненою, за виключенням її ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість означає суму коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації або ліквідації необоротних активів після закінчення їх строку корисного використання або експлуатації. Вона враховується за вирахуванням усіх витрат, пов'язаних з процесом продажу або ліквідації [43, с. 180].

У бухгалтерському обліку існує кілька методів нарахування амортизації згідно чинного законодавства. Характеристика методів нарахування амортизації наведена у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Методи нарахування амортизації основних засобів

Методи амортизації	Розрахунок суми амортизації
Прямолінійний	$\text{Річна сума амортизації} = \frac{\text{Вартість, що амортизується}}{\text{Строк корисного викор.ОЗ}} = \frac{\text{Первісна вар.} - \text{Ліквідаційна вар.}}{\text{Строк корисного викор.ОЗ}}$
Зменшення залишкової вартості	$\text{Річна норма амортизації} = \left(1 - \sqrt[n]{\frac{\text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Первісну вартість}}} \right) \times 100\%$ $\text{Річна норма амортизації} = \left(1 - \sqrt[4]{\frac{10000}{347000}} \right) \times 100\% = 58\%$
Прискореного зменшення залишкової вартості	$\text{Річна норма амортизації} = \text{Залишкова вартість} \times \text{Річну норму амортиз.} \times 2$ Річна норма амортизації визначається діленням 100% на кількість років корисного використання об'єкта основних засобів.
Кумулятивний метод	$\text{Річна норма амортизації} = \text{Вартість, що амортизується} \times \text{Кумулятивний коефіцієнт}$ $\text{Кумулятивний коефіцієнт} = \frac{\text{Кількість років амортизації}}{\text{Сума років амортизації}}$
Виробничий метод	$\text{Річна сума амортизації} = \text{Фактичний річний обсяг продукції} \times \text{Виробничу ставку}$ $\text{Виробнича ставка} = \frac{\text{Вартість, що амортизується}}{\text{Загальний обсяг продукції}}$

У ПрАТ “Більшівці-Риба” використовується прямолінійний метод нарахування амортизації об'єктам основних засобів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

**Приклад нарахування амортизації об'єкта основного засобу у
ПрАТ “Більшівці-Риба” за прямолінійним методом**

Рік амортизації	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
			347 000
1	84250	84250	262750
2	84250	168500	178500
3	84250	252750	94250
4	84250	337000	10000

Нарахування амортизації за прямолінійним методом у ПрАТ “Більшівці-Риба” здійснюється за формулою:

$$\text{Річна сума амортизації} = (347000 - 10000) / 4 = 84250 \text{ грн.} \quad (2.2)$$

Інформація про нараховану амортизацію відображається на рахунку 13 “Знос (амортизація) необоротних активів” (відповідний субрахунок). На рахунку 13 “Знос (амортизація) необоротних активів” відображаються нарахування амортизації та зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів за кредитом. За дебетом цього рахунку фіксується зменшення суми зносу або накопиченої амортизації.

У ПрАТ “Більшівці-Риба” для обліку амортизації використовують наступні субрахунки:

- на субрахунку 131 “Знос основних засобів” зведена інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 “Основні засоби”;

- на субрахунку 133 “Накопичена амортизація нематеріальних активів” консолідується інформація про загальну суму накопиченої амортизації нематеріальних активів.

Для збору даних про амортизацію у ПрАТ “Більшівці-Риба” використовуються підрахунки 131 “Знос основних засобів” та 133 “Накопичена амортизація нематеріальних активів”. На підрахунку 131 узагальнена інформація про величину зносу необоротних активів, які обліковуються на рахунку 10 “Основні засоби”. Субрахунок 133 використовується для консолідації даних про загальну суму накопиченої амортизації нематеріальних активів. Ці дані дозволяють підприємству ефективно контролювати процеси зносу та амортизації, що важливо для правильного фінансового управління та визначення вартості активів.

Цей підхід до обліку амортизації дозволяє підприємству точно відображати знос та вартість своїх необоротних активів з плином часу. Окрім того, систематичне відстеження накопиченої амортизації нематеріальних активів допомагає підприємству планувати свої інвестиційні та розвиткові

стратегії на майбутнє, враховуючи потреби щодо заміни або модернізації активів. Такий систематичний підхід до обліку амортизації є важливим елементом фінансового управління, спрямованим на забезпечення стабільності та ефективності діяльності підприємства в довгостроковій перспективі [44, с. 13].

Типові кореспонденції рахунків з обліку амортизації основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” наведено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Кореспонденції рахунків нарахування амортизації основних засобів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Амортизація нарахована на об'єкти виробничого призначення за умови, що амортизаційні відрахування можна віднести до конкретного виду продукції	23	131
2.	Нараховано амортизацію основних засобів виробничого призначення за умови, що амортизаційні відрахування не можуть бути віднесені до конкретного виду продукції.	91	131
3.	Нараховано амортизацію основних засобів загальногосподарського призначення, таких як офісне обладнання та комп'ютери, що використовуються адміністративно-управлінським персоналом.	92	131
4.	Здійснено нарахування амортизації основних засобів, що використовуються при збуті продукції. Наприклад, амортизація автомобілів, які здійснюють доставку товару до торговельних точок.	93	131
5.	Здійснено амортизацію основних засобів, що використовуються в іншій операційній діяльності, наприклад, амортизацію об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення.	94	131

Окрім витрат на покращення, ПрАТ “Більшівці-Риба” також несуть витрати на ремонт основних засобів. Ці витрати не збільшують первісно очікувані економічні вигоди, тому вони не додаються до первісної вартості основного засобу, а відносяться до витрат поточного періоду.

Для правильного відображення витрат на ремонт у бухгалтерському обліку підприємства необхідно розуміти, як проведений ремонт впливає на

величину очікуваних економічних вигод від використання відремонтованого об'єкта основних засобів.

Технічне обслуговування включає ряд заходів для забезпечення нормального функціонування та ефективного використання об'єкта у визначених цілях, включаючи періоди його роботи, простою, зберігання та транспортування. Поняття поточного та капітального ремонтів також широко використовується на практиці. Поточний ремонт охоплює різноманітні роботи з будівництва та ремонту, спрямовані на підтримання ефективності у використанні, запобігання передчасному зносу та пошкодженню конструкцій та обладнання. Ці ремонти зазвичай виконуються власними силами.

Капітальні ремонти проводяться регулярно, з інтервалом більше одного року, і включають повне демонтажування, заміну або відновлення всіх сторонніх деталей та вузлів. Існують два основних підходи до виконання капітального ремонту основних засобів: власноручно або залученням підрядників [45, с. 17].

Типові кореспонденції рахунків з обліку витрат на ремонт основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” відображено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Кореспонденції рахунків обліку витрат на ремонт основних засобів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Зафіксовано витрати на технічне обслуговування та ремонт основних засобів: а) для виробничих потреб;	23 91	63, 68, 20, 22, 66, 25
2.	б) загальногосподарського призначення;	92	
3.	в) спрямовані на забезпечення процесу збуту продукції.	93	

Амортизація нематеріальних активів (за винятком права постійного користування земельною ділянкою) у ПрАТ “Більшівці-Риба” здійснюється протягом періоду їх корисного використання, визначеного

підприємством/установою у відповідному розпорядчому акті під час включення цього активу до балансу. Нематеріальні активи з нескінченним строком корисного використання не підлягають амортизації.

Амортизація нематеріальних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” здійснюється відповідно до методів, встановлених згідно з вимогами Податкового кодексу України (2.14).

Таблиця 2.14

**Групи нарахування амортизації та строк дії права
користування нематеріальних активів**

Групи	Строк дії права користування
Категорія 1 включає у себе права на використання природних ресурсів, такі як право на видобуток корисних копалин, використання інших складових природного середовища, а також доступ до геологічних та інших даних про навколишнє середовище.	Відповідно до правовстановлюючого документа
Категорія 2 включає у себе права на використання майна, такі як право на використання земельної ділянки (за винятком права постійного користування згідно з законодавством), право на користування будівлею, а також право на оренду приміщень та інше подібне майно.	Відповідно до правовстановлюючого документа
Категорія 3 включає права на комерційні знаки, такі як торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні або фірмові найменування та інші аналогічні позначення. Варто відзначити, що ця категорія не охоплює ті права, на які придбання встановлюється витрата на роялті.	Відповідно до правовстановлюючого документа
Категорія 4 включає права на об'єкти промислової власності, такі як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, включаючи ноу-хау, а також захист від недобросовісної конкуренції та інші подібні об'єкти.	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 5 років
Категорія 5 включає авторське право та суміжні з ним права, такі як право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (баз даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення та інші подібні об'єкти.	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 2 роки
Категорія 6 включає в себе інші нематеріальні активи, такі як право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо.	Відповідно до правовстановлюючого документа

У досліджуваному підприємстві амортизація нематеріальних активів нараховується прямолінійним методом. Типові кореспонденції рахунків з обліку амортизації нематеріальних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” наведено у табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Кореспонденції рахунків нарахування амортизації нематеріальних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба”

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Нараховано амортизацію програмного продукту	92	133
2.	Зафіксовано зменшення ефективності програми.	972	133
3.	Нараховано амортизацію нематеріального активу, що використовується для збуту продукції	93	133
4.	Нараховано амортизацію нематеріального активу, що використовується для іншої операційної діяльності	94	133

Особливості нарахування амортизації необоротних активів полягають у встановленні періоду корисного використання активу та виборі методу нарахування амортизації, який відповідає його природі та специфіці використання. Це може включати прямолінійний метод, метод зменшення залишкової вартості чи інші методи, що враховують фактори, такі як очікуваний знос, технічний звіт та інші фактори.

Щодо витрат, пов'язаних з ремонтом та поліпшенням необоротних активів, вони зазвичай не нараховуються нарахуванням амортизації, оскільки це витрати, пов'язані з підтримкою чи покращенням існуючого активу. Замість цього, вони зазвичай відображаються як витрати поточного періоду. Однак, якщо такі витрати призводять до значного подовження терміну служби або покращення ефективності активу, вони можуть бути включені до вартості активу та нараховані амортизацією протягом залишкового терміну його служби.

Отже, особливості нарахування амортизації необоротних активів та витрат, пов'язаних з ремонтом та поліпшенням, важливі для ефективного фінансового управління підприємством. Відповідне врахування цих аспектів дозволяє точно визначити вартість активів та витрати на їх утримання та покращення. Правильно облікована амортизація відображає фактичний знос та стан необоротних активів, що є важливим для здійснення обґрунтованих стратегічних рішень щодо їх обслуговування та заміни. Також важливо враховувати, що витрати на ремонт та поліпшення можуть впливати на термін служби та ефективність активу, тому їх правильне облікування може вплинути на фінансові показники підприємства. Такий підхід до фінансового управління сприяє оптимізації витрат та підвищенню ефективності використання необоротних активів.

Висновки до розділу

Організація обліку необоротних активів на підприємстві є важливим етапом у фінансовому управлінні, оскільки необоротні активи є значною частиною активів підприємства і можуть мати значний вплив на його фінансову стабільність та результативність. Дослідження процесу організації обліку необоротних активів було здійснено на прикладі господарської діяльності ПрАТ “Більшівці-Риба”. ПрАТ “Більшівці-Риба” спеціалізується на вирощуванні риби та виробництві сільськогосподарської продукції. Відповідальність за встановлення принципів бухгалтерського обліку та контроль за їх дотриманням несе керівництво підприємства. Основні етапи організації обліку необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” включають: методичних, технічний та організаційний.

Синтетичний облік та аналітичний облік є двома ключовими підходами до ведення обліку, кожен з яких відповідає за різні аспекти фінансової діяльності підприємства. Синтетичний облік передбачає узагальнене представлення фінансової інформації на основі сумарних показників, таких як загальна вартість активів чи зобов'язань. З іншого боку, аналітичний облік

спрямований на детальне вивчення окремих операцій та компонентів фінансової діяльності. У ПрАТ “Більшівці-Риба” облік необоротних активів здійснюється на рахунках 10 “Основні засоби”, 15 “Капітальні інвестиції”, 12 “Нематеріальні активи”.

Особливості нарахування амортизації необоротних активів, а також витрат на ремонт і поліпшення є важливими для ефективного фінансового управління підприємством. ПрАТ “Більшівці-Риба” для обліку амортизації використовують наступні субрахунки: на субрахунку 131 “Знос основних засобів” зведена інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 “Основні засоби”; на субрахунку 133 “Накопичена амортизація нематеріальних активів” консолідується інформація про загальну суму накопиченої амортизації нематеріальних активів.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ “БІЛЬШІВЦІ-РИБА”

3.1 Аналіз наявності, складу та руху необоротних активів підприємства

Сучасний рівень технологічного розвитку промисловості значною мірою залежить не тільки від обсягу наявних необоротних активів, а також від їх технічного стану. Це, у свою чергу, визначає потенціал і продуктивність промислового виробництва. Виходячи з цього, важливо провести аналіз необоротних активів підприємства, оцінити їх забезпеченість основними засобами, технічний стан та ефективність використання [46, с. 96]. Це дозволить зрозуміти, як ці фактори впливають на зростання обсягів виробництва, зниження собівартості продукції і, в результаті, на підвищення прибутку від продажу.

За своєю економічною природою та змістом, необоротні активи є складовою частиною ресурсів підприємств, які під впливом людської діяльності перетворюються на продукцію або додаткові ресурси [47, с. 44]. У господарській діяльності необоротні активи використовуються як потенційні ресурси для виробництва товарів, оскільки частина їх вартості відображається у вигляді амортизації нових виробів. Таким чином, відбувається обіг капіталу, де короткостроковий капітал відіграє важливу роль у функціонуванні суб'єктів господарювання.

Основним джерелом для аналізу необоротних активів є баланс (звіт про фінансовий стан) досліджуваного підприємства (Додаток А). У ході аналізу балансу також розглядаються дані аналітичного обліку, оскільки вони містять більш детальну інформацію.

Першим етапом є проведення аналізу динаміки необоротних активів, який передбачає оцінку змін їх загальної вартості і визначення темпів їх

зростання (приросту), що дозволяє аналізувати тенденції зміни виробничого потенціалу підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Аналіз динаміки необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба”
за 2022-2023 рр.**

Роки	Необоротні активи підприємства, тис. грн.	Темпи росту	
		базисні	ланцюгові
2021	21453	100,00	100,00
2022	27324	127,37	127,37
2023	37113	173,00	135,83

Джерело: самостійна розробка автора.

Таблиця показує, що у 2021 році необоротні активи підприємства становили 21,453 тис. грн, а у 2022 році зросли до 27,324 тис. грн, що є приростом на 5,871 тис. грн. У 2023 році активи досягли 37,113 тис. грн, збільшившись на 9,789 тис. грн у порівнянні з попереднім роком.

Базисні темпи росту в 2022 році склали 127,37%, що свідчить про зростання на 27,37% від 2021 року. У 2023 році цей показник підвищився до 173,00%, що відображає збільшення на 73% у порівнянні з 2021 роком. Ланцюгові темпи росту у 2022 році також становили 127,37%, але в 2023 році знизилися до 135,83%, що вказує на дещо уповільнене зростання.

Отже, підприємство демонструє стійке зростання необоротних активів, що свідчить про його розвиток та інвестиційну активність. Хоча базисні темпи росту вказують на значне нарощування активів з 2021 року, ланцюгові темпи росту свідчать про сповільнення цього зростання в останньому році. Загалом, ці тенденції можуть бути корисними для оцінки виробничого потенціалу підприємства.

Наочне відображення змін у динаміці необоротних активів наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1 Динаміка необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2021-2023 рр., тис. грн

Джерело: самостійна розробка автора.

Наступним етапом аналізу необоротних активів є проведення оцінки наявності та структури усіх необоротних активів підприємства, що дозволяє визначити їх внесок у загальний потенціал виробництва, виявити можливі резерви для підвищення ефективності використання ресурсів і встановити пріоритети для подальшого інвестування (табл. 3.2).

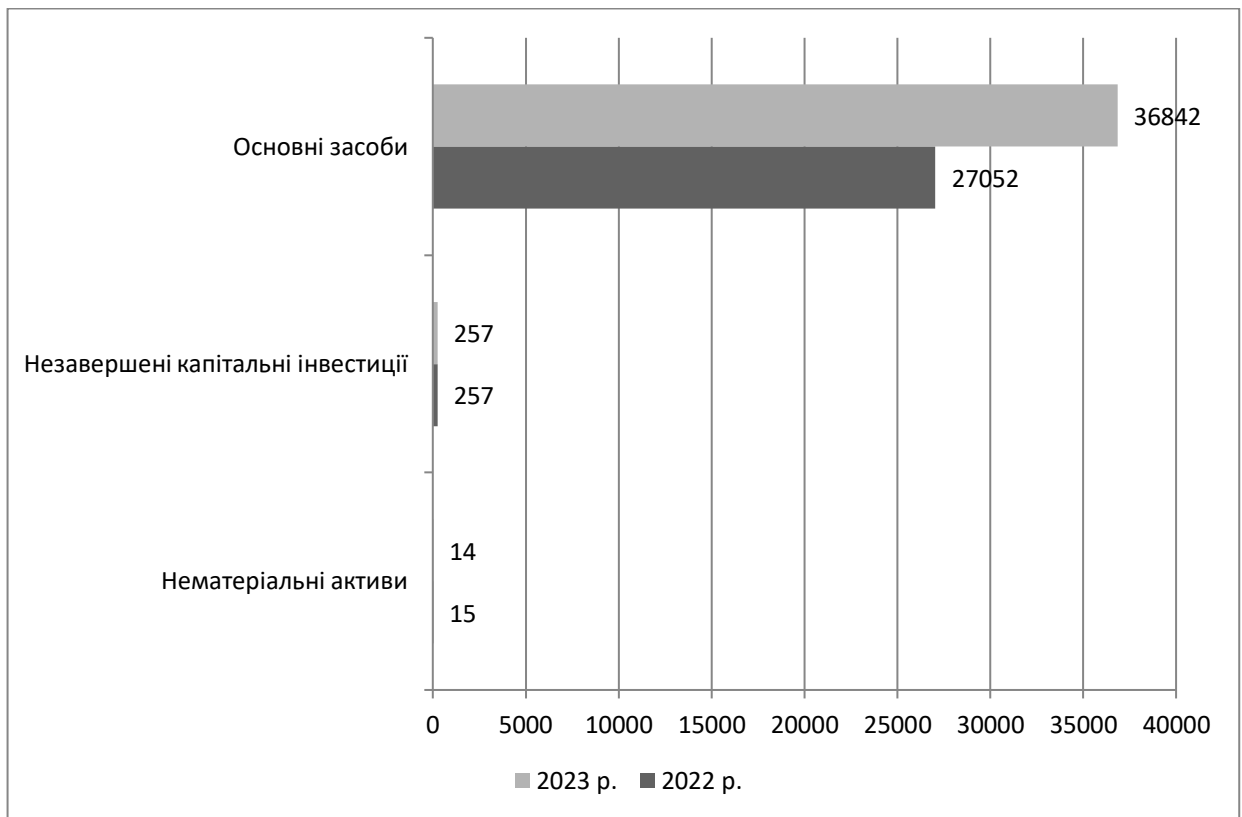
Таблиця 3.2

**Аналіз наявності та структури необоротних активів
ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.**

Назва показника	Необоротні активи підприємства, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення	
	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.	тис. грн.	в.п.
Нематеріальні активи	15	14	0,05	0,04	-1	- 0,02
Незавершені капітальні інвестиції	257	257	0,94	0,69	0	- 0,25
Основні засоби	27052	36842	99,00	99,27	9790	0,27
Всього	27324	37113	100	100	9789	0,00

Джерело: самостійна розробка автора.

Наочне відображення змін у структурі необоротних активів наведено на рис. 3.2.

**Рис. 3.2 Структура необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба”
за 2022-2023 рр., тис. грн**

Джерело: самостійна розробка автора.

Структура необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба” у 2022-2023 роках демонструє помітні зміни у їх вартості. Загальний обсяг необоротних активів збільшився на 9789 тис. грн, що вказує на позитивну динаміку розвитку підприємства. Основну роль у цьому зростанні відіграють основні засоби, які зазнали найбільшого приросту.

Нематеріальні активи у 2023 році незначно зменшилися порівняно з попереднім роком. Це може свідчити про зменшення інвестицій у нематеріальні активи або їх амортизацію, що призвело до скорочення загальної вартості цього виду активів.

Незавершені капітальні інвестиції залишилися на тому ж рівні, що й у 2022 році, що свідчить про відсутність нових вкладень або завершених

проектів. Незважаючи на стабільність у абсолютному вираженні, цей показник зменшив свою відносну значущість у структурі активів через зростання інших компонентів.

Основні засоби показали значний приріст за рік, що склало 9790 тис. грн. Це свідчить про суттєві капіталовкладення в розвиток матеріальних ресурсів підприємства, що, пов'язано з модернізацією чи придбанням нових засобів виробництва або інших активів, які забезпечують його стабільну діяльність.

Питома вага нематеріальних активів у структурі необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риб” зменшилася з 0,05% у 2022 році до 0,04% у 2023 році. Це свідчить про те, що їх частка в загальній структурі необоротних активів стала ще менш значущою, що може вказувати на зменшення уваги до нематеріальних активів у порівнянні з іншими компонентами.

Незавершені капітальні інвестиції також втратили свою питому вагу, знизившись з 0,94% у 2022 році до 0,69% у 2023 році. Хоча абсолютна сума цього показника не змінилася, його відносне зменшення свідчить про те, що інші активи (переважно основні засоби) зросли швидше, що зменшило вагу незавершених капітальних інвестицій у загальній структурі.

Основні засоби, навпаки, показали незначне збільшення питомої ваги, з 99,00% у 2022 році до 99,27% у 2023 році. Це свідчить про те, що основні засоби залишаються домінуючою частиною необоротних активів підприємства і продовжують зміцнювати свої позиції в їх структурі.

Наочне відображення змін у питомій вазі необоротних активів наведено на рис. 3.3.

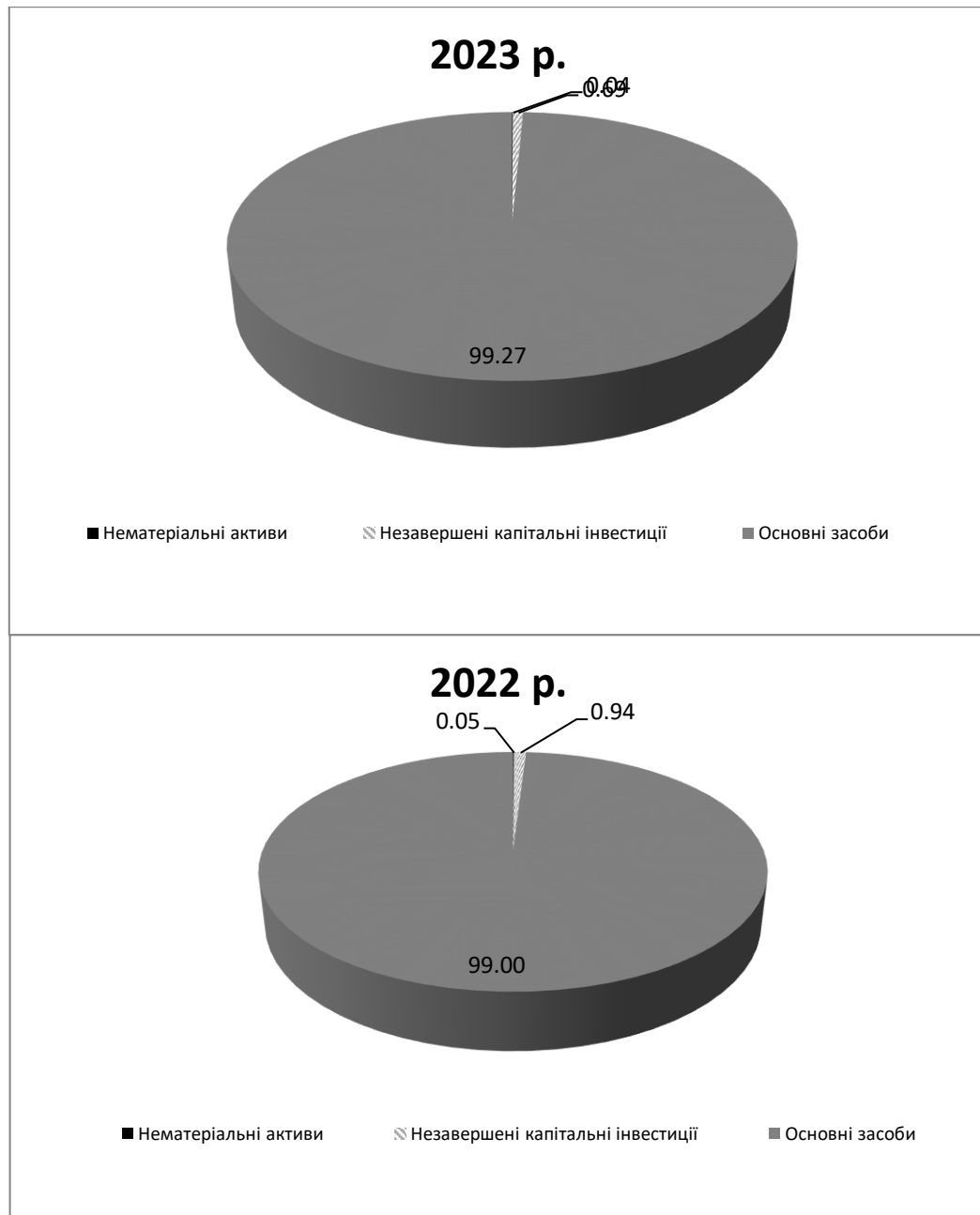

Рис. 3.3 Питома вага необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба”
за 2022-2023 рр., %

Джерело: самостійна розробка автора.

Оскільки основні засоби досліджуваного підприємства займають основу частку усіх необоротних активів, тому вважаємо за необхідне проаналізувати детально саме дану складову необоротних активів досліджуваного підприємства (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз наявності та структури основних засобів**ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.**

№	Склад основних фондів	Фактична наявність				Зміни за рік	
		на початок року 2023 р.		на кінець року 2023 р.		тис. грн.	в.п.
		тис. грн.	%	тис. грн.	%		
1	Будівлі	16366,46	60,5	17499,95	47,5	1133,49	-13
2	Транспортні засоби	4247,16	15,7	13742,07	37,3	9494,90	21,6
3	Машини та обладнання	4977,57	18,4	4347,36	11,8	-630,21	-6,6
4	Інструменти, прилади та інвентар	1460,81	5,4	1252,63	3,4	-208,18	-2
5	Всього	27052	100	36842	100	9790	-
6	Знос основних фондів	6618	-	6873	-	255	-
7	Коефіцієнт зносу	0,245	-	0,187	-	-0,058	-

Джерело: самостійна розробка автора.

Протягом 2023 року основні засоби ПрАТ “Більшівці-Риба” зазнали суттєвих змін у складі. Загальна вартість основних фондів зросла на 9790 тис. грн, що свідчить про значні капіталовкладення у різні складові фондів. Однак це зростання було нерівномірним між різними групами активів.

Частка будівель у структурі основних засобів знизилася на 13 в.п., хоча їх вартість збільшилася на 1133,49 тис. грн. Це свідчить про відносне зменшення ваги будівель у загальному обсязі основних засобів, оскільки інші складові зростали швидшими темпами.

Найбільший приріст спостерігався у групі транспортних засобах, які зросли на 9494,90 тис. грн, що значно підвищило їх частку в структурі активів на 21,6 в.п. Це може вказувати на суттєве оновлення автопарку або придбання нових транспортних засобів, що стало основним фактором загального зростання основних засобів.

Машини та обладнання, навпаки, показали зменшення вартості на 630,21 тис. грн, а їх частка в загальних активах знизилася на 6,6 в.п. Це може

бути наслідком списання застарілого обладнання або недостатнього оновлення цього виду активів порівняно з іншими.

Інструменти, прилади та інвентар також зазнали скорочення, зменшившись на 208,18 тис. грн і втратили 2 в.п. у структурі основних засобів. Це свідчить про зменшення інвестицій у цю категорію активів або про їх амортизацію. Знос основних фондів зріс на 255 тис. грн, але коефіцієнт зносу знизився з 0,245 до 0,187, що вказує на оновлення основних засобів і зменшення їхньої амортизації у відносному вираженні.

Наочне відображення змін у структурі основних засобів наведено на рис. 3.4.

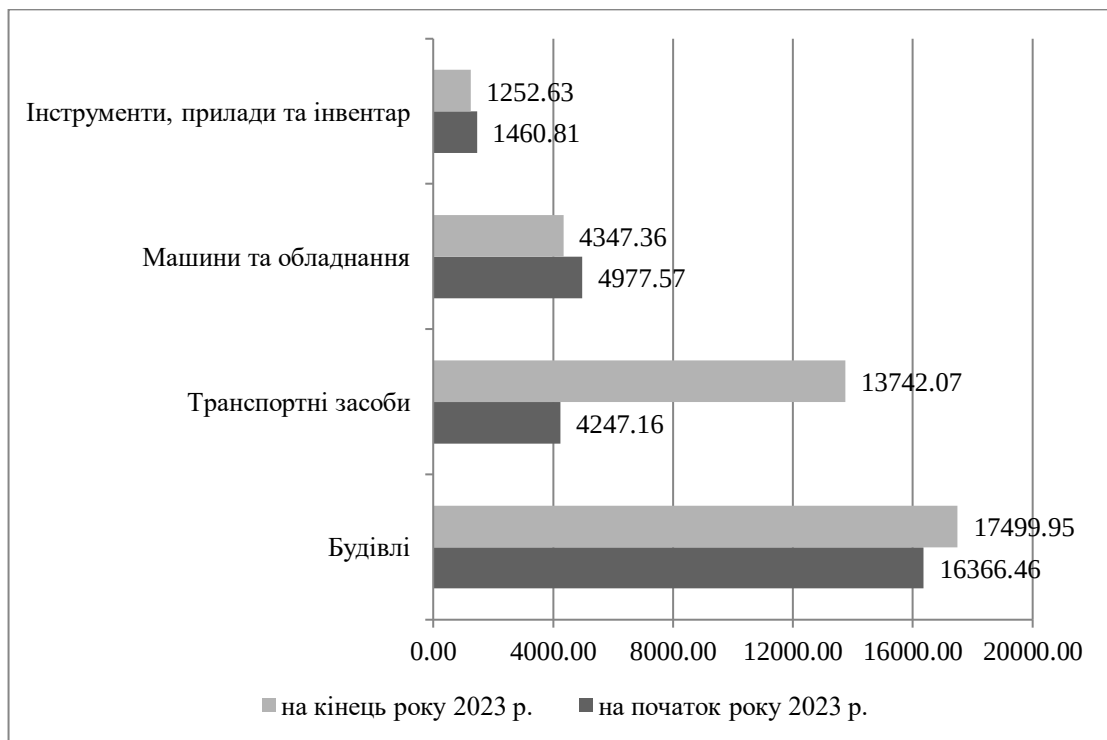

Рис. 3.4. Структура основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр., тис. грн.

Джерело: самостійна розробка автора.

Показники руху основних засобів можна аналізувати загалом за загальною вартістю, а також за активною частиною і окремими видами (групами) основних засобів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз руху основних засобів
ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.

№	Показники	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+ / –)
1	Наявність ОЗ на початок року	21179	27052	5873
2	Поступило та введено в експлуатацію	7625	12035	4410
3	Вибуло в звітному році	1752	2245	493
4	Наявність основних засобів на кінець року	27052	36842	9790
5	Коефіцієнт відновлення	0,282	0,327	0,045
6	Коефіцієнт вибуття	0,087	0,089	0,002
7	Коефіцієнт заміни	0,230	0,187	-0,043
8	Знос ОФ на кінець року	6618	6873	255
9	Коефіцієнт зносу	0,245	0,187	-0,058
10	Коефіцієнт придатності	0,755	0,813	0,058

Джерело: самостійна розробка автора.

Наочне відображення змін коефіцієнтів руху основних засобів наведено на рис. 3.5.

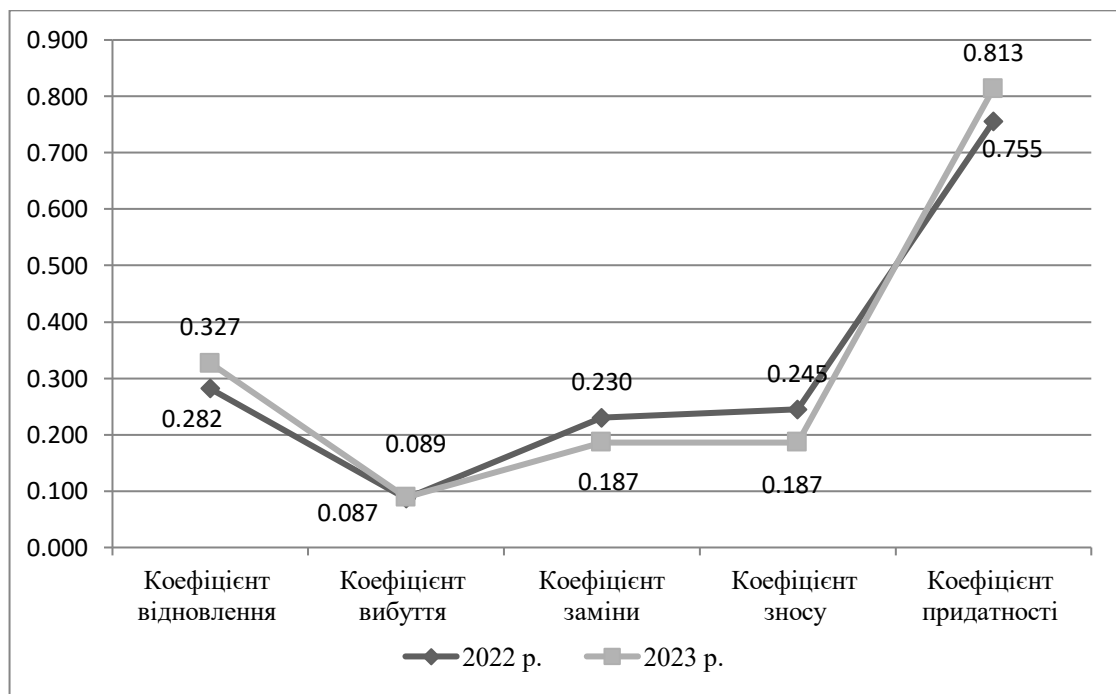

Рис. 3.5. Динаміка коефіцієнтів руху основних засобів
ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.

Джерело: самостійна розробка автора.

Аналіз показників основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 роки свідчить про позитивну динаміку зростання обсягів та покращення їх стану. Протягом цього періоду було помітно збільшено кількість основних засобів, що свідчить про активне оновлення фондів та інвестиції в розвиток.

На початок 2023 року вартість основних засобів збільшилася на 5873 тис. грн. порівняно з попереднім роком, що демонструє збільшення загального обсягу активів на підприємстві. Це вказує на те, що ПрАТ “Більшівці-Риба” активно оновлювало свій матеріальний фонд ще до початку звітного періоду.

Поступлення і введення в експлуатацію основних засобів у 2023 році зросло на 4410 тис. грн., що є значним приростом порівняно з 2022 роком. Це підтверджує активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану на розширення та оновлення основних фондів. Кількість засобів, які вибули протягом 2023 року, також зросла на 493 тис. грн., але цей приріст був незначним порівняно з обсягом введених у експлуатацію активів. Вибуття свідчить про певний процес модернізації, коли застарілі активи замінюються новими.

Коефіцієнт відновлення основних засобів у 2023 році збільшився на 0,045, що свідчить про швидше введення в експлуатацію нових основних засобів, ніж вибуття старих. Це позитивна ознака оновлення виробничих потужностей. Коефіцієнт вибуття залишився майже незмінним, збільшившись лише на 0,002. Це вказує на стабільний рівень вибуття активів, що не впливає суттєво на загальний обсяг основних засобів. Коефіцієнт заміни зменшився на 0,043, що свідчить про те, що нові активи замінюють менше відсотків старих засобів порівняно з попереднім роком. Це може вказувати на збільшення обсягу нових основних засобів, які доповнюють існуючі активи, а не замінюють їх.

Знос основних фондів збільшився на 255 тис. грн, але коефіцієнт зносу знизився на 0,058. Це свідчить про те, що попри природний знос активів, оновлення засобів допомагає зменшити рівень амортизації відносно загальної

вартості основних фондів. Коефіцієнт придатності зріс на 0,058, що вказує на підвищення ефективності використання основних засобів. Це свідчить про те, що підприємство вдосконалює свої виробничі потужності і підвищує рівень використання своїх активів.

Аналізуючи ПрАТ “Більшівці-Риба”, можна відзначити позитивні зміни в балансі основних засобів, зокрема, зростання частки будівель, машин та обладнання. Отже, можна зробити висновок, що обсяг необоротних активів повинен бути достатнім для забезпечення стабільної виробничої та фінансової діяльності підприємства в довгостроковій перспективі. Крім того, цей обсяг має бути оптимальним для ефективного управління поточною діяльністю компанії, щоб гарантувати належний рівень ліквідності та платоспроможності господарюючого суб'єкта.

3.2. Оцінка ефективності використання необоротних активів підприємства

Успішне здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства можливе лише за умови наявності різноманітних видів активів. Сучасні вимоги до ефективного управління підприємством накладають особливі обов'язки щодо управління необоротними активами [48, с. 106]. Це зумовлено тим, що конкурентоспроможність підприємства, а також його тактичні та стратегічні перспективи розвитку значною мірою залежать від ефективного та раціонального використання цих активів.

Сучасні потреби в умовах високого технічного розвитку промислового виробництва свідчать про те, що обсяг необоротних активів і технічний стан основних засобів є визначальними для потужності промислового підприємства. У зв'язку з цим виникає необхідність у ретельному аналізі необоротних активів, оцінці забезпеченості виробництва основними

засобами, їх технічного стану, а також в ефективному та результативному використанні цих ресурсів [49, с. 52].

Ефективність використання основних засобів оцінюється за допомогою як натуральних, так і вартісних показників. У загальному аналізі враховуються всі виробничі основні засоби, тоді як при детальному дослідженні акцент робиться на окремих їх видах, які підтримують основну діяльність підприємства [50, с. 50].

Одним із видів аналізу є оцінка використання основних засобів підприємством. У табл. 3.5 представлені розрахунки показників, що відображають використання основних засобів, а також оцінка їх динаміки у ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.

Таблиця 3.5

**Аналіз використання основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба”
за 2022-2023 рр.**

№	Показники	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+ / –)
1	Фондовіддача, грн: - всіх ОЗ	2,4	1,9	-0,5
	- активної частини ОЗ	13,1	15,7	2,6
2	Фондомісткість, грн: - всіх ОЗ	0,4	0,5	0,1
	- активної частини ОЗ	0,08	0,06	-0,02
3	Рентабельність, %: - всіх ОЗ	0,8	0,3	-0,5
	- активної частини ОЗ	4,5	2,6	-1,9
4	Амортизаціомісткість продукції, грн.	0,1	0,1	0
5	Фондоозброєність, грн.	541	736,8	195,8
6	Технічна озброєність, грн.	99,6	86,9	-12,7

Джерело: самостійна розробка автора.

У табл. представлено фінансові показники ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022 і 2023 роки, які відображають зміни у ефективності використання основних засобів підприємства.

Показник фондовіддачі для всіх основних засобів знизився з 2,4 грн. до 1,9 грн., що свідчить про зменшення ефективності використання активів.

Однак фондovіддача активної частини ОЗ виросла з 13,1 грн. до 15,7 грн., що може вказувати на поліпшення в певних секторах або використанні активів.

Фондомісткість всіх основних засобів підвищилася з 0,4 грн. до 0,5 грн., що означає зростання капіталовкладень. Водночас фондovіддача активної частини ОЗ знизилася з 0,08 грн. до 0,06 грн., що може свідчити про оптимізацію використання цих активів.

Рентабельність всіх основних засобів знизилася з 0,8% до 0,3%, а рентабельність активної частини ОЗ впала з 4,5% до 2,6%, що вказує на зменшення прибутковості бізнесу в цілому.

Амортизаціomісткість продукції залишилася на рівні 0,1 грн., що вказує на стабільність у цьому аспекті. Водночас фондоозброєність зросла з 541 грн. до 736,8 грн., вказуючи на збільшення капітальних витрат на одиницю продукції. Однак технічна озброєність зменшилася з 99,6 грн. до 86,9 грн., що може свідчити про старіння обладнання або зменшення інвестицій у технологічні оновлення.

У загальному, результати за 2023 рік вказують на певні негативні тенденції в ефективності та прибутковості, незважаючи на позитивні зміни у фондovіддачі активної частини основних засобів і зростання фондоозброєності.

Факторний аналіз є важливим напрямком, що не лише оцінює вплив кожного фактора на зміну досліджуваного показника, а й слугує основним інструментом для виявлення резервів виробництва. При здійсненні факторного аналізу показників використання основних засобів важливо враховувати, в яких випадках ці показники є результативними, а в яких – факторіальними.

Для ефективного проведення факторного аналізу доцільно застосовувати метод абсолютних різниць у випадку, коли факторна система має мультиплікативний або кратний характер, а також метод ланцюгової підстановки для змішаних моделей (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Факторний аналіз фондovіддачі основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.

№	Показники	2022 р.	2023 р.	+ / –
1	Обсяг товарної продукції (тис. грн)	65257	68321	3064
2	Середньорічна вартість основних засобів (тис. грн.)	27052	36842	9790
	в т.ч. машини та обладнання (тис. грн.)	4977,57	4347,36	-630,21
3	Питома вага активної частини основних засобів, %	0,184	0,118	-0,066
4	Фондовіддача активної частини основних засобів	13,1	15,7	2,6
5	Фондовіддача всіх основних засобів	2,4	1,9	-0,5
	Зміна фондovіддачі за рахунок: а) питомої ваги активної частини основних засобів	-	-	-0,8
	б) фондovіддачі активної частини основних засобів	-	-	+0,3

Джерело: самостійна розробка автора.

Таблиця показників ПрАТ “Більшівці-Риба” демонструє зміни в обсягах виробництва та ефективності використання основних засобів у 2022 і 2023 роках.

Обсяг товарної продукції за 2023 рік зріс на 3064 тис. грн., досягнувши 68321 тис. грн., що свідчить про позитивні результати в діяльності підприємства. Однак середньорічна вартість основних засобів зросла на 9790 тис. грн., що може вказувати на значні інвестиції, але при цьому спостерігається зниження вартості машин та обладнання на 630,21 тис. грн.

Питома вага активної частини основних засобів знизилася з 18,4% до 11,8%, що може свідчити про зменшення ефективності використання активів. У той же час фондovіддача активної частини основних засобів покращилася з 13,1 до 15,7, що вказує на підвищення ефективності їх використання в деяких сферах. Проте фондovіддача всіх основних засобів знизилася з 2,4 до 1,9, що сигналізує про загальну втрату ефективності.

Таким чином, підприємство демонструє змішані результати: зростання обсягу продукції та покращення в окремих аспектах використання активів, але зниження ефективності в цілому.

Зміна фондівдачі відбулася за рахунок впливу наступних двох факторів:

а) зниження питомої ваги активної частини ОЗ:

$$\Delta y_a = \Delta a \times b_0 = -0,066 \times 13,1 = -0,8;$$

б) збільшення фондівдачі активної частини:

$$\Delta y_b = a_1 \times \Delta b = 0,118 \times 2,6 = +0,3$$

$$\Delta y = -0,8 + 0,38 = -0,5$$

Зміна фондівдачі основних засобів на підприємстві відбулася за рахунок двох основних факторів. По-перше, зниження питомої ваги активної частини основних засобів вплинуло на фондівдачу негативно, викликавши зменшення на 0,8. Це свідчить про те, що зменшення активної частини в структурі основних засобів призвело до меншої ефективності використання наявних активів.

По-друге, позитивний внесок у фондівдачу забезпечила покращена фондівдача активної частини основних засобів, яка зросла на 0,3. Це вказує на те, що, незважаючи на зниження питомої ваги активної частини основних засобів, підприємство стало більш ефективно використовувати ці наявні активи.

Таким чином, загальна зміна фондівдачі стала наслідком протилежних впливів цих двох факторів, що вказує на складну ситуацію з ефективністю використання основних засобів.

Наочне відображення впливу факторів на зміну фондівдачі наведено на рис. 3.6.

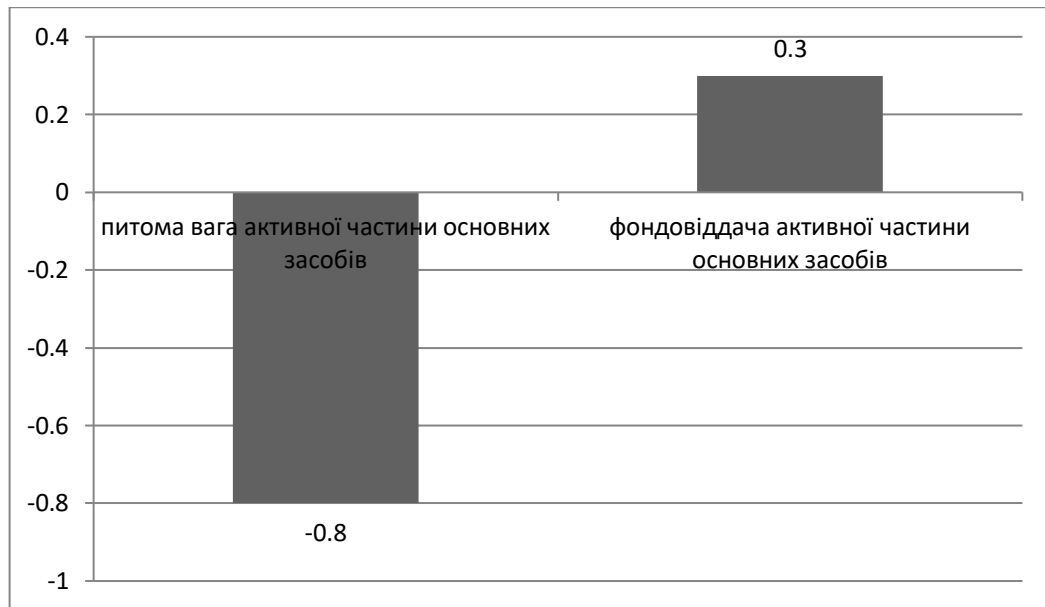

Рис. 3.6. Вплив факторів на зміну фондовіддачі ПрАТ “Більшівці-Риба”

Джерело: самостійна розробка автора.

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним із ключових аспектів у ринкових умовах. Вирішення цієї проблеми впливає на фінансовий стан компанії та конкурентоспроможність її продукції на ринку. Забезпечення стабільних темпів розвитку та підвищення ефективності виробництва можливе лише за рахунок інтенсифікації відтворення і кращого використання наявних основних фондів. Ці процеси, з одного боку, підтримують належний технічний рівень підприємств, а з іншого – дозволяють збільшувати обсяги виробництва без додаткових інвестицій, знижувати собівартість продукції шляхом скорочення питомої амортизації та витрат на обслуговування, а також підвищувати фондовіддачу і прибутковість [51, с. 92].

Рентабельність основних фондів показує, яку частку прибутку підприємства отримують на кожну гривню середньорічної вартості основних фондів. Факторний аналіз рентабельності основних виробничих засобів здійснюється за методом ланцюгових підстановок, аналогічно схемі, застосованій для аналізу фондовіддачі.

Тому доцільно провести розрахунок впливу факторів на рентабельність основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Факторний аналіз рентабельності основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” за 2022-2023 рр.

Показники	2022 р.	2023 р.	+ / –
1. Прибуток, тис. грн.	22569	11397	-11172
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	27052	36842	9790
3. Рентабельність основних засобів, %	0,8	0,3	-0,5

З розрахунків бачимо, що рентабельність основних засобів зменшилася на 5 %, це відбулося під впливом наступних факторів:

а) зменшення прибутку:

$$\Delta y_a = \frac{11397}{27052} - \frac{22569}{27052} = -0,4$$

б) зменшення середньорічної вартості основних засобів:

$$\Delta y_b = \frac{11397}{36842} - \frac{11397}{27052} = -0,1$$

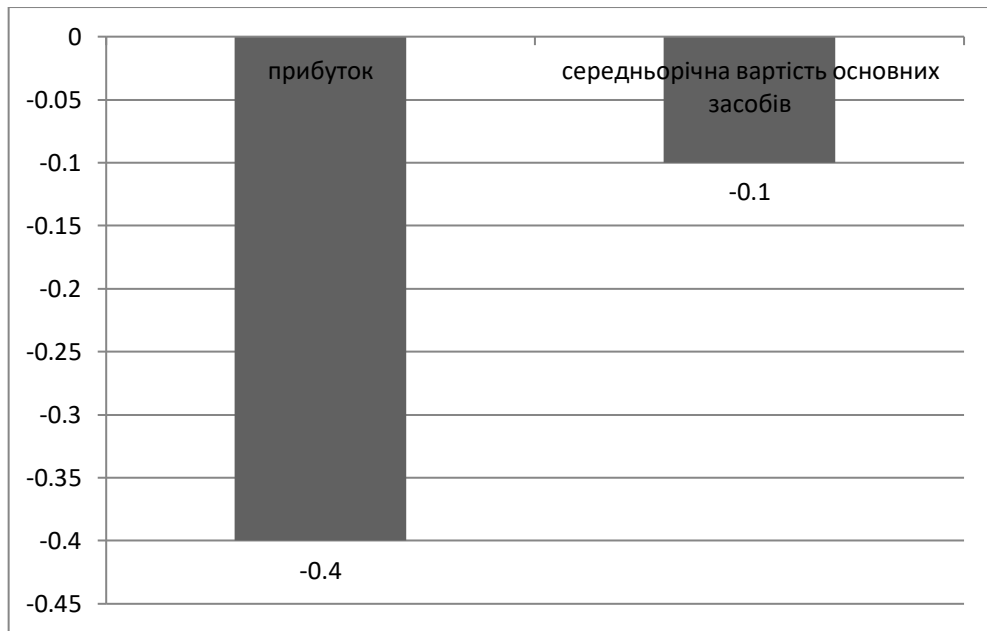
$$\Delta y = -4 + (-0,1) = -0,5$$

Зміни прибутку та середньорічної вартості основних засобів свідчать про певні тенденції в ефективності діяльності підприємства. По-перше, зміни прибутку, показують зниження ефективності використання основних засобів. Це може свідчити про зменшення прибутковості при стабільній вартості активів.

По-друге, зміни середньорічної вартості основних засобів також свідчить про зменшення ефективності, хоча й у меншій мірі. Сумарна зміна підтверджує загальний тренд до зниження ефективності підприємства у використанні основних засобів. Ці дані вказують на потребу у вдосконаленні управлінських стратегій для підвищення прибутковості та ефективності.

Отже, при проведенні факторного аналізу рентабельності основних засобів виявлено, що резервами є збільшення прибутку підприємства та зростання середньорічної вартості основних засобів.

Наочне відображення впливу факторів на рентабельність основних засобів наведено на рис. 3.7.

**Рис. 3.7. Вплив факторів на рентабельність основних засобів
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

Джерело: самостійна розробка автора.

Отже, покращення використання основних фондів допомагає вирішувати широкий спектр економічних завдань, які сприяють підвищенню ефективності виробництва. Це включає збільшення обсягів випуску продукції, зростання продуктивності праці, зниження собівартості товарів, економію капітальних вкладень та підвищення прибутковості підприємства.

Для оцінки рівня ефективності відтворення основних фондів доцільно використовувати систему показників, що характеризують технічний стан основних фондів, узагальнюючі показники їх використання та часткові показники. Загалом, резерви підвищення ефективності використання основних засобів можна розподілити на кілька груп: технічне вдосконалення засобів праці, збільшення тривалості експлуатації машин і обладнання, а також покращення організації та управління виробництвом.

3.3. Шляхи модернізації (оновлення) необоротних активів відповідно до потреб ринку

Сьогодні особливо важливим є питання інтенсифікації розвитку економіки України та переходу на сучасний технологічний і промисловий рівень. Безумовно, для збільшення обсягу виробництва на будь-якому підприємстві необхідно мати достатню кількість необоротних активів. Ці активи, які включають будівлі, споруди, машини, програмне забезпечення, знаряддя та інші засоби праці, є ключовою основою функціонування підприємства. Тому перед кожним підприємством постає важливе завдання – оновлення необоротних активів відповідно до потреб ринку.

Оновлення необоротних активів представляє собою комплекс управлінських заходів, спрямованих на забезпечення технічної, технологічної та конструкційної відповідності необоротних активів потребам виробничої діяльності підприємства.

Управління оновленням необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба”, на нашу думку, складається з кількох етапів: оцінка поточного стану необоротних активів; визначення необхідних обсягів і форм оновлення; аналіз можливих результатів оновлення; розробка фінансової стратегії оновлення необоротних активів (рис. 3.8).

Перший етап включає комплексний аналіз існуючих необоротних активів підприємства. Оцінюються їх технічний стан, ступінь зношення, відповідність сучасним технологіям та вимогам виробництва. Збираються дані про експлуатаційні характеристики, а також проводиться порівняння з галузевими стандартами. Важливо виявити слабкі місця та визначити, які активи потребують модернізації або заміни.

На другому етапі визначаються конкретні обсяги оновлення, тобто скільки і яких необоротних активів потрібно оновити. Вибираються форми оновлення: капітальний ремонт, модернізація, придбання нових активів або інвестиції у нові технології.

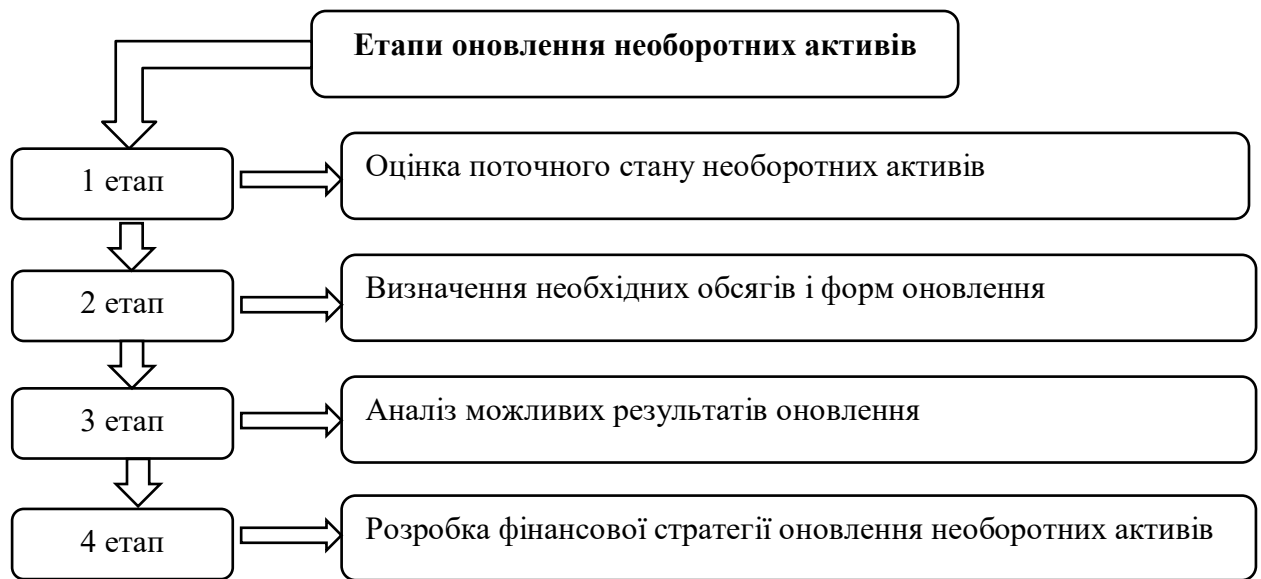

Рис. 3.8. Етапи оновлення необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба”

Джерело: самостійна розробка автора.

Важливо врахувати стратегічні цілі підприємства та потреби ринку, щоб оновлення відповідало вимогам виробництва. В залежності від обсягів оновлення (або відтворення) можуть бути реалізовані такі підходи:

- розширене оновлення (відтворення) – спрямоване на збільшення обсягів необоротних активів підприємства;
- просте оновлення (відтворення) – передбачає оновлення необоротних активів в тих самих обсягах;
- звужене оновлення (відтворення) – має на меті зменшення обсягів необоротних активів [54, с. 74].

На третьому етапі проводиться оцінка потенційних вигод від оновлення необоротних активів. Включає прогнозування впливу оновлення на продуктивність, якість продукції, собівартість, рентабельність та конкурентоспроможність підприємства. Використовуються різні методи аналізу для визначення переваг і ризиків, пов’язаних з оновленням.

Четвертий етап передбачає формування фінансового плану, який враховує необхідні витрати на оновлення, джерела фінансування (власні кошти, кредити, інвестиції) та терміни реалізації проекту. Важливо також

визначити економічну доцільність оновлення, включаючи розрахунок терміну окупності інвестицій. Стратегія повинна бути гнучкою, щоб адаптуватися до змін у ринкових умовах.

У загальному розумінні фінансування оновлення необоротних активів може бути здійснене з двох основних джерел: внутрішнього та зовнішнього. Основні підходи до класифікації джерел фінансування наступні:

1. Самофінансування – передбачає фінансування оновлення за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів. У рамках самофінансування виділяються:

- внутрішнє (через амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток тощо);
- зовнішнє (за рахунок додаткових внесків засновників, емісії акцій тощо);
- комбіноване самофінансування [55].

2. Боргове фінансування – фінансування, що базується на залучених ресурсах. Воно включає такі підвиди:

- довгострокове банківське кредитування (короткострокове зазвичай не використовується для фінансування необоротних активів);
- позабанківське фінансування (всі інші форми довгострокового залучення фінансових ресурсів);
- комбіноване боргове фінансування.

3. Комплексне фінансування – передбачає використання як власних, так і залучених фінансових ресурсів. Це включає:

- традиційне фінансування;
- проектне фінансування.

Очевидно, що найчастіше для фінансування оновлення необоротних активів підприємств використовують комбінацію різних джерел. Проте таке комбінування потребує особливої уваги до оптимізації їх структури. Узагальнюючи можна виділити наступні підходи до оптимізації:

а) всі потенційні джерела фінансування ранжуються за їхньою вартістю в порядку зростання, після чого обирається найкращий варіант з мінімальним значенням цього показника;

б) враховуються середньозважена вартість капіталу, рентабельність власного капіталу та рівень фінансового ризику;

в) критеріями оптимізації є максимізація рентабельності власного капіталу і фінансової спроможності підприємства, а також мінімізація середньозваженої вартості капіталу та фінансового ризику [56].

Отже, управління оновленням необоротних активів підприємства є складним, але надзвичайно важливим процесом, метою якого є забезпечення реалізації цілей суб'єкта господарювання в сфері управління необоротними активами в цілому.

Ефективне використання необоротних активів є важливим як для підприємства, так і для економіки країни в цілому. Максимальне використання основних засобів на підприємстві допомагає підтримувати належний технічний рівень, а також сприяє збільшенню обсягу виробництва без необхідності додаткових інвестицій. Це, в свою чергу, знижує собівартість продукції, підвищує фондівіддачу та прибутковість підприємства. Тому актуальним завданням є виявлення шляхів підвищення ефективності використання необоротних активів, в тому числі основних засобів і визначення ключових факторів, що впливають на їх використання підприємствами. Таким чином, питання ефективності стає центральним у дослідженні діяльності підприємств, адже від його вирішення залежать прибутковість, конкурентоспроможність і якість продукції на ринку.

Оскільки серед необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” найбільшу питому вагу займають основні засоби, то основним завданням перед підприємством стоїть пошук шляхів підвищення їх використання. Головною характеристикою підвищення ефективності використання основних засобів підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Усі заходи технічного, організаційного та економічного характеру,

спрямовані на поліпшення використання основних засобів, можна умовно розділити на дві категорії: збільшення екстенсивного завантаження та підвищення інтенсивного навантаження.

Отже, основні напрямки вдосконалення використання основних засобів підприємства можна організувати таким чином (рис. 3.9).

**Рис. 3.9. Напрями покращення використання основних засобів у
ПрАТ “Більшівці-Риба”**

Джерело: самостійна розробка автора.

Збільшення екстенсивного завантаження означає, що, по-перше, буде продовжено час роботи активного обладнання протягом календарного періоду, а, по-друге, зросте частка цього обладнання в загальному складі наявних ресурсів підприємства. Для досягнення цього необхідно скоротити та усунути простої обладнання, покращивши якість ремонтного обслуговування та забезпечивши своєчасну подачу робочої сили, сировини й пального для виробництва.

Підвищення інтенсивного навантаження передбачає збільшення ступеня завантаження обладнання за одиницю часу, що можна досягти через модернізацію обладнання та впровадження оптимальних режимів його експлуатації. Важливим напрямком підвищення ефективності використання виробничих потужностей є вдосконалення структури основних засобів, а також покращення планування, управління і організації праці та виробництва. Крім того, необхідно знижувати фондомісткість, підвищувати фондівіддачу та продуктивність праці на підприємстві.

Також одним із напрямків покращення використання основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” є продовження часу експлуатації активної частини основних засобів, який включає:

- всебічну модернізацію наявного обладнання;
- технічне переоснащення з використанням комплексної автоматизації;
- виведення з експлуатації старого устаткування;
- механізацію допоміжних і обслуговуючих виробництв;
- сприяння розвитку раціоналізаторських пропозицій.

Запропоновані заходи сприятимуть не лише продовженню терміну експлуатації активних частин основних засобів, а й загальному підвищенню ефективності виробництва. Це, в свою чергу, дозволить знизити експлуатаційні витрати, поліпшити якість продукції та підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку. В результаті, досліджуване підприємство зможе забезпечити стабільний розвиток та реалізувати нові можливості для зростання.

Наступним напрямком є технічне поліпшення засобів праці, до якого входить:

- усунення обладнання, що не використовується в повному обсязі (продаж або оренда основних засобів, лізинг, реалізація тощо);
- оптимізація процесів ремонтного обслуговування;
- ведення точного обліку та зменшення простоїв і перерв шляхом впровадження відповідної системи звітності.

Запропонований напрям дозволить знизити витрати на утримання неефективного обладнання та покращити загальну продуктивність. У результаті, підприємство зможе більш раціонально використовувати свої ресурси і зосередитися на впровадженні нових технологій та інновацій.

І останнім напрямком є удосконалення організаційно-управлінських процесів виробництва. До нього відноситься:

- оптимізація організаційно-управлінської структури виробництва та управлінських процесів;
- поліпшення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом із використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Цей підхід дозволить підвищити ефективність прийняття рішень і скоротити час на реалізацію виробничих завдань. Впровадження нових технологій управління також сприятиме кращій комунікації між підрозділами і зменшенню витрат. Завдяки цьому підприємство зможе швидше реагувати на зміни в ринковому середовищі і покращити свої позиції на ринку.

Таким чином, удосконалення основних напрямків використання основних засобів, технічне поліпшення засобів праці та оптимізація організаційно-управлінських процесів є важливими для підвищення ефективності виробництва на досліджуваному підприємстві. Впровадження всебічної модернізації обладнання, вдосконалення обслуговування, а також раціоналізація управлінських процесів дозволять не лише знизити витрати,

але й покращити якість продукції. В результаті, такі заходи сприятимуть забезпеченню стабільного розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та реалізації нових можливостей для зростання підприємства в умовах сучасного ринкового середовища.

Висновки до розділу

Аналіз наявності, складу та руху необоротних активів підприємства виявляє їх ключову роль у забезпеченні стабільності та ефективності функціонування підприємства. Визначення структури необоротних активів дозволяє оцінити їх внесок у виробничий процес та загальну фінансову стратегію. Регулярний моніторинг їх руху сприяє своєчасному виявленню проблем і можливостей для оптимізації використання ресурсів, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність підприємства. Аналізуючи ПрАТ “Більшівці-Риба”, можна відзначити позитивні зміни в статтях основних засобів, зокрема, зростання частки будівель, машин та обладнання. Отже, можна зробити висновок, що обсяг необоротних активів повинен бути достатнім для забезпечення стабільної виробничої та фінансової діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Ефективність використання основних засобів оцінюється за допомогою як натуральних, так і вартісних показників. Одним із видів аналізу є оцінка використання основних засобів підприємством. У загальному, результати за 2023 рік вказують на певні негативні тенденції в ефективності та прибутковості, незважаючи на позитивні зміни у фондівдачі активної частини основних засобів і зростання фондоозброєності. При проведенні факторного аналізу рентабельності основних засобів виявлено, що резервами є збільшення прибутку підприємства та зростання середньорічної вартості основних засобів.

Модернізація необоротних активів відповідно до потреб ринку є критично важливим кроком для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Запровадження новітніх технологій, оновлення обладнання та

адаптація до змінюваних умов споживання дозволяють підвищити продуктивність і знизити витрати. Управління оновленням необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба”, на нашу думку, складається з кількох етапів: оцінка поточного стану необоротних активів; визначення необхідних обсягів і форм оновлення; аналіз можливих результатів оновлення; розробка фінансової стратегії оновлення необоротних активів

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження особливостей організації і методики обліку та аналізу необоротних активів в умовах застосування комп'ютерних технологій, можна сформулювати ряд наступних висновків:

1. Необоротні активи в сучасному економічному середовищі є ключовим елементом фінансової структури підприємства, визначаючи його стабільність та потенціал для розвитку. Визначення категоріального апарату є ключовим першочерговим етапом у процесі будь-якого дослідження. Одна група науковців вважає, що необоротні активи представляють собою майнові цінності підприємства, тоді як інша група переконана, що вони охоплюють матеріальні та нематеріальні ресурси. Проте, при узагальненні думок дослідників можна стверджувати, що необоротні активи – це активи, визнані за їхньою вартістю, що використовуються підприємством тривалий період (більше одного року) і від яких очікується отримання вигоди у майбутньому.

2. Визначено, що необхідність попередньої класифікації необоротних активів визначається різноманіттям видів та елементів, що складають цю категорію. До основних класифікаційних ознак необоротних активів слід віднести: за формою власності; за функціональним призначенням; за характером обслуговування видів діяльності; залежно від видів заставного забезпечення кредиту та особливостей страхування; за речовою сутністю; за особливістю відображення амортизації (зносу); за характером залучення у господарську діяльність; за джерелами формування.

3. Встановлено, що нормативно-правове регулювання обліку та аналізу необоротних активів визначає не лише правила їхнього визнання та вимірювання, але й встановлює основи для ефективного використання цих активів у господарській діяльності підприємства. Законодавчі норми та стандарти встановлюють чіткі рамки для облікового процесу, забезпечуючи точність та достовірність фінансової звітності. До основних нормативно-правових актів, які регулюють процес обліку та аналізу необоротних активів

слід віднести: Конституція України, Податковий кодекс України, Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, НП(С)БО, Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій та ін.

4. Зазначено, що облік необоротних активів є важливою складовою бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки ці активи мають значний вплив на його фінансовий стан та довгострокову стабільність. Дослідження процесу організації обліку необоротних активів було здійснено на прикладі господарської діяльності ПрАТ “Більшівці-Риба”. ПрАТ “Більшівці-Риба” спеціалізується на вирощуванні риби та виробництві сільськогосподарської продукції. Для реєстрації операцій з обліку необоротних активів використовуються стандартні форми документів, а саме: акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів; акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів; акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів; акт на списання основних засобів; інвентарна картка обліку основних засобів тощо.

5. Встановлено, що систематичне вивчення синтетичного та аналітичного обліку необоротних активів показує їхню важливість у фінансовому управлінні підприємством. Синтетичний облік надає загальний огляд фінансового стану компанії, дозволяючи швидко оцінити рівень інвестицій та майнових активів. З іншого боку, аналітичний облік глибоко досліджує окремі складові необоротних активів, надаючи детальну інформацію щодо їхньої вартості, стану, ефективності використання та потенційного внеску у фінансові результати підприємства. У ПрАТ “Більшівці-Риба” облік необоротних активів здійснюється на рахунках 10 “Основні засоби”, 15 “Капітальні інвестиції”, 12 “Нематеріальні активи”.

6. Визначено, що початок нарахування амортизації у ПрАТ “Більшівці-Риба” відбувається з місяця, що настає за місяцем, коли об’єкт основних засобів стає придатним до використання та визнається активом, тобто коли його зараховують на баланс. У ПрАТ “Більшівці-Риба” використовується прямолінійний метод нарахування амортизації об’єктів основних засобів. Інформація про нараховану амортизацію відображається на рахунку 13 “Знос (амортизація) необоротних активів” (відповідний субрахунок). У ПрАТ “Більшівці-Риба” для обліку амортизації використовують наступні субрахунки: на субрахунку 131 “Знос основних засобів” зведена інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 “Основні засоби”; на субрахунку 133 “Накопичена амортизація нематеріальних активів” консолідується інформація про загальну суму накопиченої амортизації нематеріальних активів.

7. Проаналізовано наявність, склад та рух необоротних активів підприємства. Під час аналізу динаміки необоротних активів встановлено, що підприємство демонструє стійке зростання необоротних активів, що свідчить про його розвиток та інвестиційну активність. Хоча базисні темпи росту вказують на значне нарощування активів з 2021 року, ланцюгові темпи росту свідчать про сповільнення цього зростання в останньому році. Структура необоротних активів ПрАТ “Більшівці-Риба” у 2022-2023 роках демонструє помітні зміни у їх вартості. Загальний обсяг необоротних активів збільшився на 9789 тис. грн, що вказує на позитивну динаміку розвитку підприємства. Основну роль у цьому зростанні відіграють основні засоби, які зазнали найбільшого приросту. На початок 2023 року вартість основних засобів збільшилася на 5873 тис. грн. порівняно з попереднім роком, що демонструє збільшення загального обсягу активів на підприємстві. Це вказує на те, що ПрАТ “Більшівці-Риба” активно оновлювало свій матеріальний фонд ще до початку звітного періоду.

8. Проведено оцінку ефективності використання необоротних активів підприємства. При здійсненні аналізу використання основних засобів

визначено, що у загальному, результати за 2023 рік вказують на певні негативні тенденції в ефективності та прибутковості, незважаючи на позитивні зміни у фондівдачі активної частини основних засобів і зростання фондоозброєності. Показник фондівдачі для всіх основних засобів знизився з 2,4 грн. до 1,9 грн., що свідчить про зменшення ефективності використання активів. Однак фондівдача активної частини ОЗ виросла з 13,1 грн. до 15,7 грн., що може вказувати на поліпшення в певних секторах або використанні активів. Фондомісткість всіх основних засобів підвищилася з 0,4 грн. до 0,5 грн., що означає зростання капіталовкладень. Рентабельність всіх основних засобів знизилася з 0,8% до 0,3%, а рентабельність активної частини ОЗ впала з 4,5% до 2,6%, що вказує на зменшення прибутковості бізнесу в цілому.

Результати факторного аналізу фондівдачі основних засобів ПрАТ “Більшівці-Риба” демонструють, що резервами є, по-перше, зниження питомої ваги активної частини основних засобів вплинуло на фондівдачу негативно, викликавши зменшення на 0,8. Це свідчить про те, що зменшення активної частини в структурі основних засобів призвело до меншої ефективності використання наявних активів. По-друге, позитивний внесок у фондівдачу забезпечила покращена фондівдача активної частини основних засобів, яка зросла на 0,3. Це вказує на те, що, незважаючи на зниження питомої ваги активної частини основних засобів, підприємство стало більш ефективно використовувати ці наявні активи. При проведенні факторного аналізу рентабельності основних засобів виявлено, що резервами є збільшення прибутку підприємства та зростання середньорічної вартості основних засобів.

9. Управління оновленням необоротних активів у ПрАТ “Більшівці-Риба” складається з кількох етапів: оцінка поточного стану необоротних активів; визначення необхідних обсягів і форм оновлення; аналіз можливих результатів оновлення; розробка фінансової стратегії оновлення необоротних активів. Оскільки серед необоротних активів у досліджуваному підприємстві

найбільшу питому вагу займають основні засоби, то основним завданням перед підприємством стоїть пошук шляхів підвищення їх використання. До основних напрямків вдосконалення використання основних засобів у ПрАТ “Більшівці-Риба” можна віднести: продовження часу експлуатації активної частини основних засобів; технічне поліпшення засобів праці та удосконалення організаційно-управлінських процесів виробництва.

Запропоновані заходи сприятимуть не лише продовженню терміну експлуатації активних частин основних засобів, а й загальному підвищенню ефективності виробництва. Це, в свою чергу, дозволить знизити експлуатаційні витрати, поліпшити якість продукції та підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку. В результаті, досліджуване підприємство зможе забезпечити стабільний розвиток та реалізувати нові можливості для зростання.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 196-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік. 2-е вид., перероб. і доп.: навч. посіб. Київ: “Центр учбової літератури”, 2016. 424 с.
3. Диба В.М. Облік та аналіз необоротних активів: моногр. К.: КНЕУ, 2008. 288 с.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник. Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2005. 714 с.
5. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. Т. 1. С. 848.
6. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підруч. 2-ге вид. К., 2013. 375 с.
7. Сеймон В.С. Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки. 2009. № 3 (49). С. 162-166.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
9. Положення про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства від 29.12.2010 № 1954. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
10. Мордвінцева Т.В. Основні засоби підприємства: економічна сутність. Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2011 рік: Збірник тез повідомлень. Київ, 2015. С. 94–96.

11. Порядок бухгалтерського обліку, збереження та використання необоротних активів у Федерації профспілок України (ФПУ) від 13.11.2006 р. № 180 URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

13. Хорунжак Н.М., Рогожкіна В.В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. № 19. С. 554-560.

14. Гавриловський О.С., Стащенко Ю.В. Поняття “необоротні активи” в обліковій практиці. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. № 19. С. 498-502.

15. Іванчук Н.В. Формування активів підприємства. Наукові записки. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. Острог : Вид-во НаУОА, 2008. Вип. 10. С. 109-121.

16. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2011. № 3(21). Ч. 2. С. 23- 31.

17. Гур'єва І.М. Економічна та облікова сутність необоротних матеріальних активів. Бізнес Інформ. 2014. № 10. С. 312-317.

18. Мельник С.Є. Облік надходження необоротних активів та формування їх первісної вартості. Ефективна економіка. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

19. Леонова Ю.О. Особливості визнання в бухгалтерському та податковому обліку об'єктів основних засобів в управлінні діяльністю підприємства. Агросвіт. 2019. №19. С. 47–51.

20. Щирська О.В. Визнання об'єктів основних засобів – перший крок у побудові амортизаційної політики підприємства. Економічний і соціальний

розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : збірник тез доповідей Другої міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (м. Тернопіль, 24–25 лютого 2005 р.). Тернопіль : ТАНГ, 2005. Ч. 2. С. 389–391.

21. Руденко О.В., Кондратюк О.М. Облік основних засобів за МСФЗ в умовах національної системи оподаткування. Ефективна економіка. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

22. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

23. Податковий кодекс України № 2146-VIII від 07.09.2017 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

24. Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи” від 18.10.1999 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції” від 26.04.2000 р. № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

29. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 “Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність” від 07.11.2003 р. № 617. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи” URL: від 18.11.2005 р. № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

31. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів. Наказ 23.01.2015 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
32. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів від 16.11.2009 р. № 1327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
33. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
34. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
35. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник – 6-е вид., перероб. і допов. К. : Алерта, 2021.1042 с.
36. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2021. № 3(21). Ч. 2. С. 23–31.
37. Коваленко О.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2019. Вип. 7. С. 20–27.
38. Жарікова О.О. Первинний облік основних засобів: удосконалення типових форм. Вісник Севастопольського національного технічного університету. Серія: Економіка і фінанси. 2021. Вип. 116. С. 55-59.
39. Городянська Л. Організація первинного обліку основних засобів на підприємстві. Бухгалтерський облік і аудит. 2019. № 6. С. 26-35.
40. Жарікова О. Облік необоротних активів: деякі питання вдосконалення законодавчого регулювання. Бухгалтерський облік і аудит. 2016. № 4. С. 14-20.
41. Задорожний З. Проблемні питання обліку руху матеріальних необоротних активів. Бухгалтерський облік і аудит. 2016. № 10. С. 12-16.
42. Кафка С.М. Економічний і бухгалтерський підходи до оцінки необоротних активів. Облік і фінанси. 2017. № 1. С. 33-40.

43. Бабяк Н.Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2015. № 10(82). С. 177–185.
44. Мервенецька В. Переоцінка основних засобів: основні вимоги. БалансАгро. 2017. № 46. С. 12-14.
45. Мервенецька В. Бухоблік та аналіз переоцінки основних засобів: практичні приклади. Баланс-Агро. 2017. № 46. С. 15-18.
46. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 411 с.
47. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К.: 2005. 196 с.
48. Фаріон І.Д. Організація обліку, контролю й аналізу: навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 487 с.
49. Бутко А.Д. Теорія економічного аналізу : підручник. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2005. 411 с.
50. Ткаченко А.М. Особливості визначення показників ефективності використання основних засобів підприємства. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць: у 2-х т. / ПДТУ. 2014. Вип. 1, Т. 1. С. 51-55.
51. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
52. Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2013. № 3. С. 166–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_3_33
<http://nbuv.gov.ua>.
53. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2017. С. 100-528.
54. Шкроміда Н.Я., Перегінець С.І. Етапи оновлення необоротних активів підприємства відповідно до потреб ринку. Братиславські читання.

Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 6 листопада 2024 р.). Одеса, ОДАУ. 2024. С. 74-75.

55. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 402–407. URL: <http://nbuv.gov.ua>.

56. Поповиченко І.В., Спірідонова К.О., Загустіна А.Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2019. № 145. С. 149–159. URL: <http://nbuv.gov.ua>.

ДОДАТКИ